

BEHAR-BEHUKOTAJ

ŠABAT 24. SVIBNJA 2025. - 26. IJARA 5785.

Kakvi god izazovi ili teškoće bili, puno se bolje snalazimo kada ih ne proživljavamo sami. Kao što Raši u ovoj tjeđnoj paraši jasno istiĉe: "Raspršit ću vas među narodima." Ovo je najdrastiĉnija mjera. Kada stanovnici jedne zemlje budu prognani na isto mjesto, oni viđaju jedni druge i nalaze utjehu jedni u drugima. Źidovski narod, međutim, bio je rasuti tako da nitko nije mogao održavati kontakt s drugim." (Vajikra 26:32, Raši)

Nasuprot tome, Talmud (Brahos 5b) bilježi kako je Rav Yochanan sa sobom nosio fragment kosti desetog djeteta koje je izgubio, r"l. Kada ga je pokazao drugim roditeljima koji su također doživjeli gubitak, to im je otvorilo vrata da vide kako je on netko tko mođe razumjeti kroz što prolaze, tko zaista mođe suosjećati s njihovom neopisivom boli i tko mođe učiniti da se osjećaju malo manje usamljeno.

Ublažavanje usamljenosti drugih naša je temeljna uloga kako unutar naše obitelji tako i unutar naše zajednice.

B-g je stvorio brak i obitelj jer "nije dobro da ĉovjek bude sam." Iako prema halahi, braćna veza nastaje darivanjem novca ili nećeg drugog od vrijednosti, nitko od nas nije svjedočio vjenĉanju gdje je mladenki uruĉeno pet, petsto ili pet tisuća dolara. Umjesto toga, dajemo prsten. Novac se sprema, u banku, novĉanik ili u ladicu, dok se prsten – kako objašnjava Sefer HaChinuch – nosi na prstu, stalno ga se vidi i s njim se igra, kao trajni podsjetnik na posebnu povezanost i odnos koji je stvorio, da nositelj prstena nije sam.

Dok oni koji su blagoslovljeni brakom i obitelji lako primjećuju ovu ulogu, ona je jednako bitna i za prijateljstvo i zajednicu. Pisac Johann Hari citira južnoafriĉkog psihijatra Dr. Dereka Summerfieldda koji je ispriĉao priĉu o kambođancu koji je radio na rižinim poljima. Jednog dana, stao je na nagaznu minu zaostalu iz rata sa Sjedinjenim Državama, i ostao bez noge. Napravili su mu umjetnu nogu, i nakon nekog vremena, vratio se na rad na rižina polja. Oĉigledno, rad pod vodom s umjetnim udom je izrazito bolan, a povratak na polje gdje je ranjen bio je

traumatiĉan. Poĉeo je po cijele dane plakati i odbijao je ustati iz kreveta, razvijajući sve simptome klasiĉne depresije. Njegovi lijeĉnici, njegovi prijatelji, njegova zajednica, otišli su k njemu i sjeli s njim. Slušali su ga. Shvatili su da njegova bol ima smisla, da ima savršeno razumljive uzroke. Jednom od lijeĉnika, razgovarajući s ljudima iz zajednice, palo je na pamet: "Znate što, kad bismo ovom ĉovjeku kupili kravu, mogao bi postati mljekar, i ne bi morao ići raditi na rižina polja." Kupili su mu kravu. U roku od nekoliko tjeđana, prestao je plakati, u roku od mjesec dana, njegova depresija je nestala. Primijetite da ovom poljoprivredniku nisu rekli: "Hej, prijatelju, moraš se pribrati. Na tebi je da shvatiš i riješiš ovaj problem sam." Naprotiv, rekli su: "Mi smo ovdje kao grupa da se zajedno s tobom uhvatimo u koštac s ovim problemom da zajedno shvatimo i riješimo ovaj problem." Slušanje – zajednica – ĉinjenica da netko razumije kroz što prolazim – to je važno dio rješenja. On se poĉeo oporavljati ĉim su ti prijatelji došli sjesti s njim kako bi pokušali razumjeti njegovu tugu.

Svibanj je mjesec podizanja svijesti o mentalnom zdravlju. Brojne su koristi koje naša zajednica ima kada unaprijedimo našu kolektivnu svijest o mentalnom zdravlju. Imamo koristi od toga što smo senzibilizirani za probleme, tako da ih prepoznamo u sebi i drugima, i profitiramo od edukacije o dostupnim resursima i raznim naĉinima na koje se ti izazovi mogu rješavati. Ali mođda najvađnije, raspravljanjem o tim problemima mi ublažavamo strašnu usamljenost onih koji osjećaju da pate sami. Naša zajednica pruža snagu svime što se poduzima za ublažavanje izolacije onih koji će sada znati da ima drugih koji se suoĉavaju sa sliĉnim izazovima i da su dio zajednice koja je svjesna i senzibilizirana na njihovu bol.■

Rabbi Moshe Hauer, Tora kao naĉin života



Alija po Alija

Kohen - prva alijsa -13 + 5 = 18 p'sukim (25,1-18)

Jedan od najpoznatijih početaka sedri u Tori: "A B-g govoraše s Mošeom na Har Sinaju rekavši ...".

"Ma injan šmita ecel Har Sinai?". Kakve veze ovdje ima jedno s drugim? Ovaj se izraz temelji na neuobičajenim dodatnim riječima u inače poznatom stihu: 'A B-g govoraše s Mošeom rekavši'. *Micvot* koje slijede bave se sa *šmita*, šabatnom godinom. Temeljni postulat našeg vjerovanja (i spoznaje) jest da je B-g Mojsiju (a preko njega i nama) objavio čitavu Toru na Sinaju (a ne samo Deset zapovijedi, kao što mnogi ljudi - Židovi i ne-Židovi - tvrde). Zašto onda spomenuti mjesto davanja upravo kod ovog skupa zapovijedi? Jedno od načela po kojima nas Talmud uči Usmeno Tori je "kada se jedno pitanje izdvaja i dobija poseban tretman, ono što iz toga učimo ne odnosi se samo na to pitanje, već na cijelu grupu iz koje je došlo". Ovdje učimo: Baš kao što je *šmita* sa svojim pojedinostima dana na Sinaju (to je tamo konkretno rečeno), tako su na Sinaju dane i sve *micvot* sa svim njihovim detaljima (a ne samo "naslovi poglavlja", kao što neki ljudi vjeruju). Ova je ideja važna komponenta lanca tradicije i bitna je sastavnica "*emunat hahamim*", pouzdanja, vjere i sigurnosti koju moramo imati u svaku kariku lanca.

Iako nas ono što učimo iz gore spomenutog fenomena u tekstu Tore uči o svim *micvot*, na drugoj razini možemo postaviti i ovo pitanje: "Zbog čega je B-g izabrao, da tako kažemo, upravo ovaj skup *micvot*, kako bi nas naučio općem pravilu? "Jedan komentator nudi slijedeće razumijevanje: *Micva o šmita* nas uči (između ostalog) da se B-g bavi svakodnevnim stvarima ovoga svijeta. On se brine za nas i naša zemaljska polja i drveće. I On prebiva, ne samo u uzvišenom carstvu Nebesa, već Njegova Bit ispunjava svijet. B-ži izbor nevisoke gore Har Sinaja kao mjesta za davanje Tore tu je da nas pouči istoj ideji. Kako li je samo primjereno što nam Tora kaže da nam je B-g upravo na Sinaju zapovjedio zakone o *šmita*.

"Kad dođete u zemlju ..." Zemlja se treba odmarati svake sedme godine. Šest godina čovjek obrađuje polja, a sedme treba biti šabat



Hašemu za zemlju; ni zemlja, niti stabla ne smiju se obrađivati. Čak i ono što samo od sebe uzraste, ne smije se ubirati (na uobičajen način) sa zemlje ili stabala. (Tora koristi izraz "vinograd", ali to uključuje sva stabla.) Godina *šmita* svima daje da imaju koristi od zemlje (bez uobičajene stroge razlike između zemljoposjednika i ostalih), pa i životinja. (*Šmita* daje priliku zemlji da se obnovi, a nama daje priliku da u svom odnosu prema okolišu, uzmemo u obzir i druga stvorenja koja s nama dijele Zemlju. To nam pomaže da stvari dovedemo u pravu perspektivu, kako bismo ispravno postavili svoje prioritete.) *Šmita* nas podsjeća na to tko je to stvorio i tko još uvijek vlada.

Imajte na umu da ovdje u *B'har* postoje četiri zabrane koje se odnose na *šmita*, a tu je i pozitivna zapovijed da se zemlja odmori u sedmoj godini, iz *paršat Mišpatim*. Vrijedno je spomenuti, iako to nije tako neobično, način na koji nam Tora predstavlja područje Židovskog zakona i *micvot* - s pozitivnim *micvot* i zabranama. Šabat, *šmita*, Jom kipur, *jom tov*, kašrut (do određene mjere), itd., svi su snažno prošarani ozbiljnim zabranama. Budući da su takvi, dužni smo se "držati pravila" kako ne bismo prekršili B-ži zakon. Nas bi trebao motivirati "strah pred Nebesima", strah od grijeha, strah od kazne. Snažne su to motivacije, ali ne toliko lijepe i snažne kao poticaj "ljubavi prema B-gu" do kojega dolazi kada nastojimo strogo ispunjavati B-že zapovijedi. *Šmita* se ne smije gledati samo kao niz zapovijedi "ne radite ovo, ne radite ono". Moramo se radovati prilici da služimo B-gu, pokazati našu vjeru i pouzdanje u Njega, biti slobodniji da proučavamo njegovu Toru i vršimo *micvot*. Poštivanje *šmita* nije samo izbjegavanje zabrana. Ono je pozitivna izjava o našoj vjeri u Stvoritelja i Gospodara svijeta.

(Kad je većina Židova u Izraelu i osnovni okvir života po Tori u Izraelu stoji netaknut), Sanhedrin je

dužan brojati sedam uzastopnih sedmogodišnjih ciklusa - 49 godina. Na Jom kipur 50. godine, treba oglasiti šofar (kao i svake godine na Roš hašanu, i kao što to simbolički činimo svake godine na kraju *Ne'ile*). Ovu 50. godinu treba proglasiti "*kodešom*" kao *Jovel* - godinom jubileja. Zabranjeno je obrađivanje zemlje (kao u *šmita*), kao i sakupljanje onoga što uzraste samo od sebe, te branje plodova s drveća na uobičajen način. *Jovel* je svet, mi "jedemo od zemlje". Tijekom *Jovela* svatko se vraća na svoj posjed.

V'ha'avarta šofar t'ru'a ba hodeš ha'svii - i puhat ćete u šofar u sedmom mjesecu. Ovo se smatra otvorenim referencom na Jom kipur *Jovela* te skrivenom referencom na drugo puhanje u šofar u sedmom mjesecu, naime, na Roš hašanu. Zvuk šofara poziv je na pokajanje. *Rašei teivot* (početna slova) gore navedene izreke čine riječ *t'suva*.

U poslovanju s drugima valja se ponašati etički; zabranjeno je varati u poslovanju (budući da se na *Jovel* zemlja vraća svojim izvornim vlasnicima, nekretnina se kupuju samo na određeno razdoblje. Stoga bi cijene trebale odražavati broj preostalih godina do sljedećeg *Jovela*. Ovo je kontekst općih *micvot* u vezi pravilne poslovne prakse.)

S gledišta micvi

Evo još jednog primjera područja zasićenog velikim brojem različitih zabrana uz pozitivnu *micvu* koja nam nalaže da se ponašamo u skladu sa slovom i duhom halahe. Može da je to jedan od razloga za pozitivnu *micvu* u tim područjima. Tehnički gledano, pozitivna naredba nije "potrebna", budući da bi nas već izbjegavanje svih zabrana dovelo u sklad s B-žjom voljom.

Stoga se pozitivna *micva* može shvatiti u smislu da od nas zahtijeva da ono što činimo, činimo srcem, da ne kršimo duh zakona i da budemo spremni ići "preko onoga što dužnost nalaže" (*lifnim mišurat hadin*). Nadalje, kroz pozitivnu *micvu* možemo doseći višu razinu svetosti, budući da smo suočeni s *k'došim t'h'ju*. Rambam opisuje određene situacije u poslovanju u kojima se, tehnički, neke stvari može izbjeći, ali se smatra da to nije postupanje na "pravi židovski način". Možda nam pozitivna zapovijed dolazi i



(nastavak s 2. stranice) **OU Israel's Torah Tidbits: Alija po Alija**

zato da nas pouči da se ne koristimo tehničkim "rupama u zakonu", već da se vodimo najvišim mjerilima poslovne etike.

Postoji više od jednog načina na koji se može objasniti što to pozitivna zapovijed dodaje našem poštivanju *micvot*, kada zabrana(e) već stoji u knjigama. Ovo je jedno objašnjenje.

Dodatno ... Pretpostavimo da trgovac umjetninama predstavi neku kvalitetnu krivotvorinu kao original umjetnika. Sasvim sigurno, trgovac umjetninama je prekršio halahu koja zabranjuje varanje u poslovanju. No čiji je tu zakon prekršen? Smatramo li tu vrstu prijevare rabinskom zabranom koja je potaknuta navodima Tore vezanim uz određeni primjer varanja u odnosu na godine preostale do *Jovela*. Ne. Mi tvrdimo više od toga. Mi kažemo da nas usmena tradicija uči da je *Jovel* okvir za jednu širu kategoriju zabrana. Drugim riječima, u ovom slučaju, ne suočavamo se s Torom nadahnutim rabinskim proširenjem Zakona Tore. Mi smo suočeni s talmudskom **definicijom** Zakona iz Tore. To nije isto. Pravilno razlikovanje važno je da bismo mogli stvari zadržati u pravoj perspektivi.

Ne samo da čovjek ne smije na nepošten način iskorištavati novčane probleme svog bližnjeg već mora paziti da druge ne "tlači" ili ne obmanjuje riječima. Ova je zabrana vrlo ozbiljna, što se vidi iz poveznice koju redak čini između toga i poštovanja prema Hašemu. Čuvajte i pridržavajte se propisa i zakona Tore i boraviti ćete sigurno u zemlji. (Ova veza između štovanja Tore i daljnjeg mirnog i sigurnog života u Izraelu je tema koja se često ponavlja, tema koju moramo imati na umu u suvremenom Izraelu.)

Levi - druga aliya - 6 + 4 = 10 p'sukim (25,19-28)

Zemlja će obilno uroditi i mi ćemo do sitosti jesti i boraviti u Zemlji posve sigurni. Nitko ne bi trebao postaviti pitanje odakle će stići hrana (te dvije godine u nizu *šmita* ograničenja). B-g obećava blagosloviti zemlju tijekom šeste godine (dvije godine prije *Jovela*), tako da će zemlja dati dosta uroda dovoljnog za tri godine, sadnja u godini nakon *Jovela* će zadovoljiti naše potrebe nakon toga.

Jedan komentator izražava sljedeću ideju. *Pasuk* navodi da ako bi

netko pitao što ćemo jesti ... onda će B-g zapovijediti Svom blagoslovu da nam da obilan prinos. Međutim, čovjek to pitanje ne treba postaviti. Ako imamo potpuno pouzdanje i vjerujemo bez ikakve rezerve ili pitanja da će nam B-g to priskrbiti, onda On neće morati zapovijediti blagoslovu da dođe; to će se dogoditi kao prirodna reakcija na tu vjeru.

Razmislite o ovome ...

Zvuči li gore opisana situacija kao "oslanjanje na čudo", što ne bi trebalo činiti? Možda možemo reći da je ovo drugačije. Ako netko prelazi vrlo prometnu ulicu zatvorenih očiju, to je, u najmanju ruku, neodgovoran čin. Mi ne smijemo reći: B-g će me spasiti - ako ima nešto što možemo sami poduzeti u vezi situacije (kao na primjer, otvoriti oči i pogledati u oba smjera prije prelaska itd.)

Ali što mi tu možemo učiniti? Više posaditi? U redu. I druge mjere također. Ali najvažnija je činjenica da je B-ža *braha* dio ugovora s Njim. Mi činimo svoj dio. On radi svoj. Ponekad On čini više nego "se traži". To je ono na što se nemamo pravo oslanjati, bez da uložimo vlastiti trud.

Zemlja se ne smije prodavati zauvijek budući da je se na *Jovel* vraća njenim izvornim vlasnicima.

Ako je neki čovjek bio zbog siromaštva prisiljen prodati zemlju svog nasljedstva, on ili njegov rođak mogu otkupiti zemljište plaćanjem proporcionalnog iznosa (ovisno o tome koliko godina ostaje do *Jovela*). Ako se ne otkupi prije *Jovela*, zemlja se svojim nasljednim vlasnicima vraća na *Jovel*.

Š'liši - treća aliya - 30 p'sukim - 25,9-38

Ako netko proda kuću u gradu opasanom zidinama (opasanom zidinama, zapravo znači iz doba Jehošue, tj. prvobitnog osvajanja), ima najviše godinu dana da je otkupi; ako je ne otkupi, ona ostaje zauvijek imovinom novog vlasnika. Otkupiti je tijekom godine dana znači vratiti puni iznos koji je plaćen, tj. nema odbitka za vrijeme koje je kupac tamo živio. (Tehnički, ovo je izuzeće od zabrane Tore protiv kamata.) Otkupljivanje kuće u gradu opasanom zidinama je *micva*. S druge strane, za kuće u neopasanim gradovima vrijede ista pravila kao za zemlju - otkup je moguć do *Jovela*,

kada se kuća vraća prvobitnim nasljednim vlasnicima. Kuće u gradovima Levita (čak i opasanim gradovima) mogu se otkupiti i nakon jedne godine, a vraćaju se Leviju na *Jovel*. Levi ima nasljedna prava na one posebne (konkretno njih 48) gradove. Zabranjeno je mijenjati područja oko tih gradova prodajom dijelova zemlje na trajnoj osnovi.

Obvezni smo pomoći svom bližnjem koga su zadesila teška vremena. Ne smijemo uzimati kamate za osobne zajmove koje dajemo da bismo mu pomogli da se izvuče. "Ja sam B-g koji sam vas izveo iz Egipta, i doveo vas u zemlju, da budem vaš B-g."

(Ovo definitivno **nije** pogrešan zaključak - ovo naglašava B-žu želju, nazovimo to tako, za Njegov narod da brinu jedan za drugoga. To je kao da nam B-g kaže: Pogledaj i sjeti se što sam učinio za tebe. Sada budi dobar prema svojim bližnjima.)

R'vi'i - četvrta aliya - 8 + 11 + 3 + 4 = 26 p'sukim - (25,39-26,9)

Ova povezna *aliya* sastoji se od 4 dijela - po dva od *B'har* i *B'hukotai*.

Ako Židov sebe proda u ropstvo zbog siromaštva (ili bilo kojeg drugog razloga), njegov se gospodar ne može prema njemu odnositi s prezirom. Prema njemu će se odnositi kao prema zaposleniku, i on ostaje kod svog gospodara samo do *Jovela*. (Ovo je maksimalna duljina, u normalnim okolnostima židovski sluga se pušta na slobodu mnogo prije.) Na *Jovel*, on i njegova obitelj se vraćaju u svoju zemlju koja im pripada po nasljeđu. Mi smo sluga B-ga (i ne bismo trebali biti podređeni drugim ljudima), niti jedan Židov ne smije se prodati na ponižavajući način putem tržnice robova. Nemojte ga podvrgavati teškom radu, koji slama duh.

Židovi (prema zakonu Tore) mogu posjedovati nežidovske robove, i takvi robovi postaju nasljedna imovina. Ove se robove ne pušta na *Jovel*, već ostaju u trajnom vlasništvu njihovih vlasnika.

Ako Židov postane robom nežidovskom gospodarstvu, ne smijemo dopustiti da to tako ostane. Otkupiti ga treba njegov bliski rođak, ili on sam, ako namakne sredstva. Treba načiniti pravičan izračun za naknadu njegovom gospodarstvu. Ne smijemo dopustiti da mu njegov gospodar slomi duh. Sve je to zato što je



(nastavak s 3. stranice) **OU Israel's Torah Tidbits: Alija po Alija**

Izrael podređen B-gu, koji nas je otkupio iz egipatskog ropstva. Moramo Mu biti predani, ne smijemo praviti lažne bogove, ni idole, ni obredne stupove, niti smijemo kleknuti na "ukrašen kamen".

"Držite moj šabat i poštujujte Moje Svetište, Ja sam B-g. Kao što je ranije spomenuto, najvjerojatnije je da se ovdje spomenuti šabat odnosi na š'mita. Ako je tako, onda se kraj knjige podudara s početkom sedre.

Ako držimo Toru i micvot, onda će Vječni pružiti blagotvornu, pravovremenu kišu i obilne usjeve. Prinos s polja bit će tako velik, da će se svaka poljoprivredna sezona stapati sa sljedećom. I imat ćemo obilje hrane - na svojoj vlastitoj zemlji.

"Ako hodate putem mojih propisa ..." Raši kaže da ovo nije samo još jedan način da kažemo "držite micvot", već to upućuje na naš zadatak da budemo zaokupljeni načinom života Tore & micvot. Jedan drugi komentator ukazuje na riječ "hodati" i kaže da je nedostatan samo "nepomično stajati" u okruženju micvot, već da čovjek mora stalno napredovati prema većim duhovnim visinama.

Poljska stabla će davati svoje plodove. Raši kaže da se to odnosi na ona stabla koja nisu voćke, koja će uroditi plodovima kada B-g da svoj puni blagoslov. Daljnja nagrada (ili rezultat) za slijedenje Tore i držanje micvot bit će mir i spokoj u zemlji (Izraelu). Oboje, prirodne katastrofe (divlje zvijeri), kao i ljudske neprijatelje, Vječni će držati na odstojanju. A kad se susretnemo s našim neprijateljima, B-g će nam dati moć da ih silno pobijedimo. Ako se budemo držali svog dijela pogodbe (da tako kažemo), bit ćemo blagoslovljeni plodnošću i B-g će se držati Svog saveza s nama.

Hamiši - peta alija - 37 p'sukim - (26,10-46)

Ova alija sadrži "tohaha", jedan od dva odlomka Tore u kojima se nalazi iscrpna opomena narodu, koja upozorava na strašne posljedice koje će proizaći iz nepoštivanja Tore i micvot. Zbog toga što je tako bolno čuti ove strašne riječi - posebno kada znamo koliko su se često ostvarivale - razvio se običaj da ovaj dio čitamo tihim glasom. Sramimo se što nam B-g treba zaprijetiti na tako upečatljiv način. Bilo je vremena kada nitko nije želio upitnu čast primanja ove alijs. Danas je minhag da se pozove rabina, gabaja ili samog

baal korea na ovaj odlomak. Tohaha je uvijek uključena u samo jednu aliju koja počinje i završava u "veselijem" tonu. To je razlog za znatno različitu raspodjelu redaka unutar alijot ove sedre.

Značajna tema tohaha je veza između držanja zakona šmite i zadržavanja zemlje u našem posjedu. Uvijek moramo biti svjesni da mi Erec Jisrael ne zadržavamo bezuvjetno. Pred nama je jasno opredjeljenje i odgovornost da držimo Toru i ispunjavamo micvot kao pojedinci i kao zajednica. Šmita je zapovjedenjena u prethodnoj sedri. U ovoj sedri, predstavljene su nam strašne posljedice nepoštivanja ove važne micve.

Stalno se navode tjelesne i duhovne koristi od poštivanja micvot, te ono suprotno za njihovo zanemarivanje. Ova kombinacija obećanja dobroga i prijetnje lošim, zajedno sa sveukupnim micvot Tore, čini savez između B-ga i Izraelskog naroda na Sinaju kroz Mošea.

Šiši - šesta alija - 15 p'sukim - (27,1-15)

Pri zavjetovanju sredstava za Mikdaš, moguće je ponuditi "vrijednost" osobe. Tora navodi iznose za pojedince ovisno o spolu i dobi. U slučaju kada je donator siromašan, kohen može umanjiti taj iznos. Ako netko zavjetuje za Mikdaš životinju koja ispunjava uvjete za korban, on tu životinju ne smije zamijeniti ili otkupiti (čak ni životinjom veće vrijednosti). Ako on to pokuša učiniti, tada su obje, i ona prva životinja i njezina zamjena (t'mura) posvećene za Mikdaš. Životinju koja nije prikladna za žrtvenik kohen treba procijeniti, a potom se može otkupiti dodavanjem 1/5 njene vrijednosti. Osoba također može ponuditi vrijednost kuće, i u tom slučaju kohen određuje njenu vrijednost, a kuća se može otkupiti dodavanjem 1/5 vrijednosti.

Ako je, primjerice, darivanje vrijednosti muškog djeteta u dobi između 5 i 20 godina jednako zalogu od 20 šekela, zašto jednostavno ne donirati 20 šekela? U čemu je smisao imenovanja određenih iznosa kao "vrijednosti" osobe?

Dio odgovora djeluje sasvim očito. Mi se psihički mnogo snažnije povezujemo s davanjem vrijednosti osobe za Beit HaMikdaš, nego što bismo to s pukom novčanom vrijednošću. A posebno ako smo ta osoba mi sami ili nama voljena osoba. Su-

vremena psihologija prikupljanja sredstava uzima u obzir tu ideju. Usporedite emocionalnu vezu s davanjem, recimo, \$100 u dobrotvorne svrhe, i davanjem tih istih \$100 ali pod nazivom "udomljavanja djeteta" na određeno vremensko razdoblje. Iznos novca je jednak. No emocionalni odgovor je posve drugačiji.

Š'vi'i - sedma alija - 6 + 7 + 6 = 19 p'sukim - (27,16-34)

Ako osoba posveti vrijednost svoje imovine za Mikdaš, kohen će je procijeniti na temelju kvalitete i broja godina do sljedećeg Jovela. Nju se zatim može otkupiti dodavanjem jedne petine. Ako osoba nije otkupila zemlju, Jovel je ne oslobađa za nju, već umjesto nje za Mikdaš kao posvećenu nekretninu. Isto vrijedi ukoliko su službenici u Mikdašu prodali nekretninu prije otkupa. Na Jovel ona se vraća Mikdašu.

Ako imovina o kojoj se radi nije nasljedna, već kupljena, tada su pravila drugačija. Zemljište se procjenjuje na isti način, ali se ono na Jovel vraća svojim izvornim vlasnicima, a ne Mikdašu.

Prvine su automatski posvećene za žrtvenik; ne smije ih se posvetiti kao neki drugi korban. Ovo pravilo da se jedna svetost ne zamjenjuje drugom, odnosi se i na druge kategorije korbana. Ne-košer životinja donirana Mikdašu se prodaje. Ako je nešto posvećeno za Mikdaš (a ne vrijednosti toga), to se ne može otkupiti, ono ostaje sveto.

Posvećena imovina odlazi kohanim. Osoba koja čeka izvršenje smrtnih kazni ima status "herema" (neotkupive stvari). Desetina od zemlje (ovdje se odnosi na maaser šeni) je sveta, nju treba (ili pojesti u Jeruzalemu ili) otkupiti.

Desetinu od životinja (krava, koza, ovaca) treba odvojiti brojanjem svake desete, bez obzira na odlike životinje. Te su životinje svete i mora ih se jesti samo u Jeruzalemu i u uvjetima obredne čistoće. Maaser b'heima se ne može otkupiti. Prekršaj ovog pravila dovodi do toga da se obje životinje smatraju svetima.

"Ovo su micvot ... na Sinaju." Ovim završnim pasukom sedre (i knjige Vajikra), završava odlomak koji je bio započeo prvim retkom B'hara, uobičajenim partnerom sedre B'hukotai.■



Teme za razmatranje uz šabatni stol

Šemita: usredotočiti se na vjersko, društveno ili poljoprivredu?

Koja je svrha godine Šemita? Dok se Ramban fokusira na to da Šemita omogućava duhovni rast i prepoznavanje Hašema, Shadal naglašava kako ona usađuje društvenu jednakost i brigu za one koji imaju manje sreće. Rambam nudi treću mogućnost sugerirajući da Šemita služi praktičnoj funkciji u održavanju plodnosti zemlje.

- Da li je moguće da su određene zapovijedi dane isključivo s praktičnom funkcijom? Koje se druge *micvot* može razumjeti na sličan način?
- Da li Tora propagira svjetonazor bliži kapitalizmu ili socijalizmu? Što sugeriraju zakoni Šemita?
- Na koji su način Šemita i Šabat slični? Do kojih prednosti dovode prisilni odmor i uzdržavanje od rada?

Ispit vjere?

Vajikra 26 izdvaja nepridržavanje godine Šemita kao glavni uzrok konačnog izgnanstva naroda iz zemlje Izrael. Doista, Šemita bi, čini se, bila iznimno teška obaveza za

agrarno društvo. Međutim, svjestan tih poteškoća Hašem uvjerava narod da će im usjevi šeste godine biti dostatni za tri godine. U određenoj mjeri ovo okreće pitanje naglavačke: Ako su ljudi dobili trostruki blagoslov žitarica još prije sedme godine, zašto je *micvu* bilo tako teško ispuniti? Na koji način je to uopće bio test vjere?

Da li tišrei obilježava početak nove godine?

Kako bi omogućio držanje Šemite, Hašem obećava trostruki blagoslov uroda u šestoj godini, koji će biti dovoljan da potraje tri godine. Međutim, ako je rad na zemlji zabranjen samo godinu dana, ne bi li blagoslov za dvije godine bio dovoljan?

- Neki Karaitski komentatori objašnjavaju da godina Šemita i njezine zabrane ne počinju u tišreju nego u nisanu, na početku žetve. To onda sprečava da se usjevi zasađeni u šestoj godini požanju sedme godine. A budući da ništa nije zasijano tijekom ostatka sedme godine, rezultat su dvije uzastopne godine bez žetve, što zahtijeva bla-

goslov za tri godine.

- Za razliku od toga Rabinski zakon tvrdi da kako nisan tako i tišre služe kao počeci godine za različite svrhe i zakone. Na čemu se temelji i koja je motivacija za ovaj kompleksni dvostruki sustav? Kakva se biblijska potpora može dati za rabinsko stanovište da poljoprivredna ili Šemita godina počinje u tišreu?
- Kako još možemo objasniti zašto je bio potreban blagoslov za tri godine?

Što donosi opraštanje?

Da li priznanje i kajanje sa sobom nužno donose izmirenje? U prokletstvima Vajikra 26, Tora opisuje kako će ljudi nakon početnog kažnjavanja priznati svoje grijehe. Međutim, iznenađuje da nam tekst govori da ovo ne vodi do opraštanja, već udvostručuje kaznu! Kako to da Hašem odbacuje pokajanje nacije?

- Dok R. Yitzchak Arama sugerira da pokajanje naroda nije bilo iskreno, Ibn Ezra tvrdi da tekst zapravo ne znači da ih je Hašem nastavio i dalje kažnjavati. Jesu li te reinterpretacije u skladu s osnovnim značenjem stihova? Čime možete poduprijeti svako od tih gledišta? Što je obilježje iskrenog odnosno neiskrenog pokajanja?
- R. Avraham Saba preferira ostati pri doslovnom čitanju teksta i tvrdi da je pretpostavka da pokajanje mora otkloniti kaznu jednostavno pogrešna. Smatrate li ovu tvrdnju teološki problematičnom? Zašto da ili zašto ne?■





Rabbi Menachem Leibtag:

Behar: Hijastička struktura Vajikra-Šemot

Ovaj šiur ljubaznošću je ustupio The Tanach Study Center u spomen na Rabbi Abrahama Leibtaga

Zar se Paršat **Behar** ne bi trebala nalaziti u Sefer Šemot? Uostalom, njezin uvodni pasuk nas obavještava da su ove micvot date Mošeu Rabeinu na **Har Sinaju**! Zašto ga onda Humaš 'čuva' za Sefer Vajikra?

Da bude još kompliciranije, Paršat Behar je samo jedan primjer mnogih 'paršijot' pri kraju Sefer Vajikra koji izgledaju kao da pripadaju u Sefer Šemot. Uzmimo za primjer zakon o paljenju menore (zabilježen na kraju Paršat Emor (vidi 24:1-3). Kao što ste vjerojatno primijetili, ta paršija je gotovo izravan citat iz Paršat Tecave! [Usporedi 24:1-3 s Šemot 27:20-21.]

Kako bismo odgovorili na ova (i mnoga druga) pitanja, ovoj širu istražuje intrigantnu mogućnost hijastičke strukture (*op.pr. hijastički obrazac je pjesnička figura u kojoj se druga polovica izraza nalazi u obratnom zrcalnom rasporedu*) koja bi mogla objasniti ono što inače djeluje kao nasumična progresija paršijot u Sefer Vajikra.

Uvod

Prisjetite se našeg objašnjenja da Sefer Vajikra prvenstveno sadrži micvot i uredno je podijeljena u dva različita dijela:

1. Poglavlja 1-17: zakoni koji se odnose na sam **miškan**,
2. Poglavlja 18-27: zakoni koji se odnose na življenje života 'keduše' čak i **izvan** miškana.

Iako je ova definicija precizno objasnila progresiju micvot u Paršijot Aharei Mot i Kedošim, čini se da mnogi zakoni u Paršat Emor proturiječe ovoj definiciji.

Kao što pokazuje sljedeći sažetak, većina micvot u Paršat Emor odnose se na sam miškan, te su stoga (prema našoj gornjoj definiciji) trebale biti zabilježene u prvoj polovici Vajikra.

Koristeći Tanah Koren [ili sličan Tanah], pregledajte od početka Paršat Emor kako biste provjerili sljedeći sažetak:

- Poglavlje 21 - Zakoni koji se odnose na **kohanim**;
- Poglavlje 22 - Životinje koje nisu podobne za **korbanot**;
- Poglavlje 23 - Posebne **korbanot** koje se prinose na mo'adim.
- Poglavlje 24 - Ulje za paljenje **menore**; i pečenje 'lehem ha-panim' za **šulhan**.

Na temelju naše gornje definicije dviju polovica Sefera Vajikra, skoro sve ove teme bolje bi se uklapale u 'prvu polovicu'.

Vrijeme je za priču?

Da bude još kompliciranije, na samom kraju Paršat Emor nalazimo drugu vrstu poteškoće. Pregledajte 24:10-23, i zapazite da nalazimo **pripovijest** - tj. priču o čovjeku koji je proklinjao B-žje ime u javnosti i nakon toga bio kažnjen. Ne samo da ova priča nimalo nije povezana ni s jednom polovicom Sefer Vajikra, ona je jedina pripovijest u cijelom Seferu! [Osim priče o posveti miškana koja se nalazi u poglavljima 8->10 (i koja se odnose na sam miškan).]

Dok razmatrate ove pesukim (i njihov kontekst), primijetite kako se čini da ova priča 'dolazi niotkuda'! A ne postoji ni bilo kakav vidljiv razlog zašto Sefer Vajikra bilježi ovu priču upravo na ovom mjestu. [Pogledajte Rašijevo pitanje na 24:10 'Me-heihan jaca?' - Odakle se pojavio 'mekalel'!]

Još problema!

Paršat Behar (poglavlje 25) nije ništa manje problematičan! Iako se njegovi zakoni o 'šemita' i 'jovel' lijepo uklapaju u našu definiciju druge polovice Sefer Vajikra (vidi Ibn Ezra 25:1), početni i završni pesukim ovog dijela suočavaju nas s dva drugačija problema.

Prvi pasuk Paršat Behar (25:1) informira nas da su ove micvot dane na **Har Sinaju**, i stoga sugerira da cijela ova Parša možda zapravo pripada u Sefer Šemot!

Još više uznemiruje (i često se ne primjećuje) sam završetak Paršat Behar. Tamo nalazimo tri 'snažna' pesukim koji kao da se pojavljuju niotkuda! Pogledajmo:

- "Jer Bnei Jisrael su Moje sluge, oni su Moje sluge koje sam oslobodio iz zemlje egipatske, Ja sam VJEČNI B-g vaš." (25:55).
- "Ne pravite sebi drugih bogova..." (26:1).
- "Držite moj šabat i čuvajte Moj Hram, Ja sam vaš B-g" (26:2).

Doista, prvi pasuk (25:55) čini lijep sažetak pasuka sa zakonima ovog dijela (tj. 25:47-54); međutim posljednja dva zakona su potpuno nepovezana! Nadalje, čini se da ova sva tri pesukim su 'odjek' prve četiri od Deset zapovijedi.

Zašto njima završava Paršat Behar, i zašto se prve četiri 'dibrot' ponavljaju upravo ovdje u Sefer Vajikra?



(nastavak s 6. stranice) **Rabbi Menachem Leibtag: Behar: Hijastička struktura Vajikra-Šemot**

[Zapazite neusklađenost između podjele poglavlja (tj. mjesto gdje započinje poglavlje 26) i podjele paršijot (primijetite da Paršat Behukotai počinje s 26:3) - što odražava ovaj problem.]

Čini se da gornja pitanja potresaju sam temelj našeg razumijevanja dviju polovica Sefer Vajikra. Trebamo li zaključiti da je Sefer Vajikra jednostavno 'nasumična' zbirka micvot?

[Rješenje koje ćemo predložiti temelji se na prilično nevjerojatnom šuru koji sam čuo prije mnogo godina od Rav Yoela Bin Nuna, gdje on otkriva hijastičku strukturu koja povezuje Sefer Šemot sa Sefer Vajikra.]

Da bismo odgovorili na gornja pitanja, prvo moramo 'preispitati' svaku od (prije spomenutih) paršijot kako bismo utvrdili gdje svaka od tih 'izmještenih' paršijot **stvarno** pripada.

Dok to činimo, pojavit će se vrlo zanimljiv obrazac - koji čini osnovu hijastičke strukture. [Ako nikada prije niste čuli za hijastičku strukturu, ne brinite, bit će objašnjena u nastavku šura.]

Gdje one pripadaju?

Počnimo s prvim temama u 24. poglavlju, jer je prilično lako identificirati gdje ove dvije micvot 'pripadaju'.

Ner Tamid (24:1-4)

Kao što smo gore napomenuli, ova četiri pesukim (koja opisuju micvu paljenja **menore** maslinovim uljem) gotovo su doslovno ponavljanje prva dva pesukim Paršat Tecave! [Vidi i usporedi sa Šemot 27:20 21.] Stoga, ova paršija 'pripada' u **Paršat Tecave**.

Lehem HaPanim (24:5-9)

Ova paršija opisuje kako su Bnei Izrael trebali pripremati **lehem ha-panim** [prikazni kruh] - kojeg je svakog tjedna trebalo postaviti na **šulhan** [stol koji se nalazio unutar miškana].

Iako je ovo prvi put da u Humašu nalazimo pojedinosti ove micve, opća micva za postavljanje lehem ha-panim na **šulhan** već je bila spomenuta u Paršat Teruma (vidi Šemot 25:30). Stoga zaključujemo da je ova 'paršija' mogla biti zabilježena u Paršat **Teruma**, zajedno sa svim ostalim micvot o tome kako izgraditi **šulhan**.

Mekalel - 'Bogohulnik' (24:10 23)

Iako ova paršija započinje pričom (vidi 24:10-12), ova kratka pripovijest izravno vodi do malog skupa građanskih zakona ('bein adam le-haveiro') koji se odnose na smrtnu kaznu (vidi 24:13-22). Nadalje, dok pregledavate retke 24:17-22, primijetite kako su oni gotovo identični sa

Šemot 21:12,23-25 (tj. Paršat Mišpatim).

Na primjer, primijetite kako je Šemot 21:24 identičan Vajikra 24:20. -"ajin tahat ajin, šein tahat šein ..." ["oko za oko, zub za zub..."]

Stoga zaključujemo da paršija o mekalelu 'pripada' u Paršat **Mišpatim**.

Zakoni Šemita i Jovel (25:1 25:54)

Kao što smo gore objasnili, početni pasuk ove paršije navodi da su ove micvot koje se tiču šemite i jovela dane Moše Rabeinu na Har Sinaju. Međutim, u Sefer Šemot nalazimo mnoge druge zakone koji su dani Moše Rabeinu na Har Sinaju, i svi su oni zabilježeni u Paršat Mišpatim. Zapravo, u samoj toj parši već su spomenuti osnovni zakoni o šemita:

"Šest godina ćeš sijati svoju zemlju i skupljati svoje urode, a sedme godine..." (vidi Šemot 23:10 11).

Stoga zaključujemo da čitava ovaj odjeljak o zakonima o šemita i jovel pripada u Paršat Mišpatim, zajedno sa svim ostalim micvot koji su dati Moše u **Har Sinaju**.

'Mini-Dibrot' (25:55-26:2)

Kao što smo gore objasnili, ova tri pesukim na samom kraju Paršat Behar 'odraz' su prve četiri Zapovijedi. Ako je tako, onda možemo zaključiti da ti pesukim 'pripadaju' u Paršat Jitro (vidi Šemot 20:1-9).

Unutraške 'Povratak u Šemot'

U slučaju da još niste primijetili, ne samo da sve ove paršijot (od 21. do 25. poglavlja) tematski pripadaju u Sefer Šemot, one idu redom **unatrag**, od Tecave, do Teruma, pa do Mišpatim, i do Jitro!

Iako se ovaj redoslijed može činiti čisto slučajnim, sljedeće poglavlje u Vajikra (tj. TOHAHA u 26. poglavlju) daje nam dovoljno 'posrednih dokaza' koji sugeriraju da bi ovaj obrazac mogao biti hotimičan!

Pogledajmo:

Tohaha (26:3 46)

'Tohaha' objašnjava nagradu (ili kaznu) koju Bnei Jisrael dobivaju ako će držati (ili neće držati) B-žje zakone. Ova tohaha čini sastavni dio saveza (brita) između B-ga i Bnei Jisrael koji je dogovoren na Har Sinaju (vidi Devarim 28:69!).

[Zapazite da posljednji pasuk (26:46) nije samo paralela s Devarim 28:69, već također uključuje izraz 'beino u-bein Bnei Jisrael', koji također implicira savez (na temelju Šemot 31:15-17)!]



(nastavak sa 7. stranice) **Rabbi Menachem Leibtag: Behar: Hijastička struktura Vajikra-Šemot**

Iako je ovaj savez detaljno opisan u Paršat Behukotai, prisjetite se kako su njegovi osnovni principi prvi put zabilježeni u Paršat Jitro u izvještaju Tore o događajima koji su se dogodili prilikom **ma'amad Har Sinai**:

"A sada, **ako Me budete slušali i vjerno držali Moj savez, tada...**" (Šemot 19:5 6, vidi također Šemot 24:4-7) [Pažljivo usporedite s Vajikra 26:3,12,23!]

Stoga, iako je ova paršija tematski dosljedna s temom druge polovice Sefer Vajikra (usporedi 26. poglavlje s 18:25 29), ipak je dana Bnei Jisrael na Har Sinaju. Stoga je lako mogla biti uključena u Paršat Jitro, najvjerojatnije u 19. poglavlju (prije Deset zapovijedi).

[Također imajte na umu da 'dibur' koji je započeo u 25:1 uključuje 26. poglavlje i sumiran je u završnom pasuku tohaha (26:46). Vidi također Chizkuni o Šemot 24:7 & Ibn Ezra o Vajikra 25:1. gdje objašnjavaju da se ova tohaha zapravo čitala na Har Sinaju prilikom Ma'amad Har Sinai!]

Ide 'unatrag'

Sažmimo sve ove 'paršijot' o kojima smo raspravljali (od kraja Sefer Vajikra) koji izgleda 'pripadaju' u Sefer Šemot. [Idući unatrag,] svakoj 'paršiji' dodjeljujemo slovo za buduću referencu.

(A) TOHAHA (26:3 46) (B) 'MINI-DIBROT' (25:55 26:2) (C) Zakoni o ŠEMITA I JOVEL (25:1 25:54) (D) Parašat "ha-MEKALEL" (24:10 23) - 'Bogohulnik'. (E) MENORA I ŠULHAN (24:19)

A ima toga još! Nastavimo ići unatrag od 24. poglavlja do 23. poglavlja, pokazujući kako se ovaj obrazac nastavlja! Nastavit ćemo koristiti slova abecede i za 'zaglavlja':

(F) PARŠAT HA-MO'ADIM (23:1 44) - **Blagdani** u Emor

Kao što smo objasnili u prošlotjednom šiuu, Tora predstavlja mo'adim zajedno sa zakonima šabata. Iako se ovi zakoni tematski odnose na temu **keduše** u drugoj polovici Vajikra, oni se također odnose i na zakone Šabata kojima završavaju paršijot u vezi **miškana**. [Vidi Šemot 31:12 17 i 35:2 3.]

Obratite pažnju na očite tekstualne sličnosti:

- "šešet jamim ta'ase melaha, u-vajom ha-švi'i..." [Vajikra 23:3- Usporedi sa Šemot 35:2!]
- "ah et šabtotai tišmoru... ki ani Hašem mekadišhem" [Vidi Šemot 31:13/ usporedi s 23:3,39.]

Stoga je 'paršat ha-mo'adim' (23. poglavlje) u Sefer Vajikra također mogla biti zabilježena u Paršat Ki-Tisa, zajedno sa zakonima Šabata.

(G) ŽIVOTINJE KOJE NE MOGU BITI KORBANOT

(22:17-33)

U ovoj paršiji nalazimo zabranu prinošenja životinje s manom ili životinje mlađe od osam dana.

Svakako, ova je micva mogla jednako tako biti zapisana u Paršat **Vajikra** (tj. u prvoj polovini Sefera), jer se raspravlja o različitim vrstama životinja koje se mogu prinijeti za korban (vidi 1:2).

(H) KEDUŠAT KOHANIM (21:1-22:16)

Paršat Emor počinje zakonima koji objašnjavaju kada kohen MOŽE, a kada NE MOŽE postati "tame" (obredno nečist dolaskom u kontakt s mrtvom osobom).

Iako se ovi zakoni tematski odnose na drugu polovicu Vajikra (jer oni upravljaju svakodnevnim životom kohanim IZVAN miškana), svejedno su micvot koje slijede (21:16 22:16) trebale biti zabilježene u paršat CAV, jer se one tiču toga tko smije, a tko ne smije jesti meso korbanot.

Ukratko, iako svaka od gornjih paršijot na ovaj ili onaj način može biti tematski povezana s temom druge polovice Vajikra, svejedno je svaka paršija također mogla biti zabilježena ili u drugoj polovici Sefer Šemot (ili na početku u Seferu Vajikra)!

Koristeći gore navedena slova, sljedeća tablica sažima te posebne paršijot, s naznakom gdje svaka 'pogrešno postavljena parša' stvarno pripada:

IZMJESTENA PARŠA	GDJE PRIPADA...
(A) Tohaha	Jitro (prije dibrot)
(B) Mini-Dibrot	Jitro (dibrot)
(C) Šemita i Jovel	Jitro/Mišpatim (poslije dibrot)
(D) Mekalel & mišpatim	Mišpatim
(E) Menora i Šulhan	Teruma/Tecave
(F) Moadim u Emor	Ki Tisa/Vajakhel (šabat)
(G) Životinje prikladne za prinos	Vajikra
(H) Kedušat Kohanim	Cav

Pažljivo proučite ovu tablicu, i primijetite korelaciju između toga gdje te paršijot 'pripadaju' te redoslijeda paršijot u Sefer Šemot [i na početku Vajikra].

Hijastička struktura Šemot i Vajikra

Ovaj književni stil poznat je kao hijastička struktura (A-B-C-B-A), literarno sredstvo koje naglašava jedinstvo teme i naglašava središnju točku (C).

Da bi se otkrilo značenje hijastičke strukture, obično je ključno identificirati njezinu središnju točku. Da bismo to



(nastavak s 8. stranice) **Rabbi Menachem Leibtag: Behar: Hijastička struktura Vajikra-Šemot**

učinili u našem slučaju, prvo moramo sažeti osnovne cjeline micvot (u Sefer Šemot) koje Bnei Jisrael primaju od momenta njihovog dolaska na Har Sinaj:

(A) BRIT - prije Matan Tora (perek 19 & paralela u perek 24) (B) DIBROT - Deset zapovijedi (20:1-14) (C) MICVOT - odmah nakon dibrot (20:19-23) (D) MIŠPATIM - građanski zakoni u Paršat Mišpatim (21->23) (E) CIVUI HA-MIŠKAN - Paršijot Teruma/Tecave (25->31) (F) ŠABAT (31:12-18 nakon čega slijedi 35:1-3) (G) ZAKONI O KORBAN JAHID (Vajikra 1->5) (H) ZAKONI ZA KOHANIM - služenje u miškanu (6->7) (I) ŠEHINA NA MIŠKANU:

Svečanost posvećenja miškana (8->10); zakoni koji reguliraju ispravan ulazak (11->15); godišnja ceremonija 'ponovne posvete' na Jom Kipur (16->17) I NJEN UTJECAJ NA NAROD Kedušat ha-AM ve-haAREC vrhunac s "KEDOŠIM TIHIJU"

Koristeći donju tablicu zapazite kako se svaka od ovih cjelina u OBRNUTOM REDOSLIJEDU poklapa s problematičnim završnim paršijot Sefera Vajikra (o čemu je gore bilo riječi)!

Sljedeći grafikon ilustrira ovu strukturu:

A) Brit - prije Matan Tora
B) Dibrot
C) Micvot - nakon Matan Tore
D) Mišpatim - građanski zakoni
E) Civui Hamiškan
F) Šabat
G) Korbanot pojedinca
H) Kohanim - kako prinijeti
/ * Šehina na miškanu
I) Njegova posveta itd.
\ * Šhina u taboru
dolično ponašanje itd.
H) Kohanim - tko ne može prinijeti
G) Korbanot - što ne može biti korban
F) Mo'adim
E) Menora & Šulhan
D) Mišpatim nakon incidenta s Mekalelom
C) Micvot na Har Sinaju, šmitta & jovel (Behar)
B) Dibrot (prve 4)

A) Brit - Tohaha Behukotai

Zapazite kako gornji grafikon identificira hijastičku strukturu (simboliziranu s ABCDEFGH-I-HGFEDCBA) koja povezuje zajedno sve micvot dane Bnei Jisrael u Midbar Sinaj od vremena njihova dolaska na Har Sinaj.

Ne treba čuditi da u tematskom središtu ove strukture - (slovo 'I') - leži dvojna tema Sefer Vajikra - tj. njena dva dijela:

1. ŠEHINA koja boravi na miškanu, i
2. Njen posljedični učinak na narod.

Kao što smo objasnili u našim prethodnim šurima, ovaj model odražava utjecaj intenzivne razine keduše u miškanu na duhovni karakter cijelog Naroda u svim područjima svakodnevnog života.

Nadalje, ova 'središnja točka' povezuje se s osnovnom temom **ma'amad Har Sinaj** u Sefer Šemot, koja je sasvim slučajno početna 'stranica okvira' hijastičke strukture (A). Prisjetite se kako su Bnei Jisrael prvi put sklopili savez prije nego što su primili Toru na Har Sinaju. Zapazite još jednom tekst B-žjeg izvornog prijedloga:

"I ako Me budete slušali i držali moj savez... tada ćete Mi biti - mamlehet kohanim ve-goj kadoš - kraljevstvo svećenika i sveti narod" (vidi Šemot 19:5-6).

Postignuće je ovaj cilj - postati B-žji poseban narod - kao što je detaljno opisano u 'okvirima' ove strukture (slova A), i očituje se s boravljenjem B-žje Šehine u miškanu (I) - u središtu ove strukture; a postiže se ispunjenjem B-žjih micvot keduše - kako je detaljno opisano u citavoj ovoj cjelini Sefera Šemot i Vajikra.

U biti, savez na Har Sinaju, vrhunac Sefer Šemota, biva ispunjen kada Bnei Jisrael slijede micvot iz Sefer Vajikra! Držeći micvot obje polovice Sefer Vajikra, mi postajemo mamlehet kohanim ve-goj kadoš (Šemot 19:6) - krajnji cilj i svrha **brit Har Sinaj**.

Brit Sinaj & Kedošim Tihju

Tematsko značenje ove hijastičke strukture pojačano je njezinim završnim 'koricama'. Baš kao što je **brit Sinaj** - savez na Har Sinaju - **početna** parša, detalji tog saveza - tohaha u Behukotaj - čine njegovu **završnu** paršu.

U tom savezu nalazimo još jedan aspekt ovog 'dvostranog' dogovora. Tohaha objašnjava kako će Obećana zemlja služiti kao B-žji posrednik za nagrađivanje Bnei Jisrael, ako budu vjerni Njegovom savezu, dok će ih u isto vrijeme Zemlja kažnjavati (i na kraju ih izbaciti) ako zablude.

Na kraju, primijetite (iz ove hijastičke strukture) kako su micvot Sefer Vajikra [GHI]- koje su dane iz ohel mo'eda (vidi 1:1) okružen s micvot koji su dane "be-Har Sinaj" [ABCDEF]. Uzimajući u obzir da je cijela svrha miškana bila da služi kao sredstvo za održavanje temelja Ma'amad Har Sinaj, ova jedinstvena struktura prekrasno odražava vječni cilj Židovske nacije. ■



Rabbi Menachem Leibtag:

Behukotai: Erhin I završetak Sefera Vajikra

Ovaj šiur ljubaznošću je ustupio The Tanach Study Center u spomen na Rabbi Abrahama Leibtaga

S obzirom da je Sefer Vajikra u prvom redu knjiga zakona, bilo bi uistinu prikladno zaključiti te zakone obrazloženjem njihove nagrade – i upravo to nalazimo u Paršat Behukotai! Pogledajte Vajikra 26. poglavlje - poznatije kao '**tohaha**' – i zapazite kako ono opisuje nagradu (/ili kaznu) za držanje (/ili protivljenje) B-žjih zakona.

Stoga 26. poglavlje čini prikladan zaključak cijele knjige. No, zašto onda Sefer Vajikra dodaje jedno dodatno poglavlje (vidi poglavlje 27 /zakoni o 'erhin') odmah nakon toga?

U ovoj štampi pokušavamo objasniti zašto.

Uvod

Počnimo tako što ćemo razjasniti naše uvodno pitanje. Prisjetite se kako Paršat Behukotai (posljednja Paršat hašavua u Sefer Vajikra) ima dva različita odjeljka:

1. **Tohaha** (26. poglavlje): nagrada za Bnei Jisrael [i/ili kazna] ako budu poslušali [/ili ne budu poslušali] B-žje zapovijedi;
2. Zakoni o '**erhin**' (27. poglavlje): Skup posebnih zakona koji se odnose na novčanu procjenu ljudi ili imovine posvećene B-gu.

Uzimajući u obzir da je Sefer Vajikra knjiga koja sadrži zbirku micvot, '**tohaha**' bi bila prikladan zaključak - jer ona govori o tome kako B-g nagrađuje (ili kažnjava) Am Jisrael ovisno o tome kako oni drže te micvot.

Prvi dio našeg šiura objasniti će kako (i zašto) **tohaha** doista treba smatrati zaključkom Sefera Vajikra. Nakon toga ćemo pokušati objasniti zašto je Tora možda 'dodala' 27. poglavlje kako bi oblikovala vrijedan 'epilog'.

Prvi dio: Savršeno finale

Prisjetite se našeg objašnjenja kako se Sefer Vajikra dijeli na dva različita dijela:

A) **Kedušat miškan** - poglavlja 1 -> 17: Fokusira se na zakone koji se odnose na miškan, kao što su korbanot, tum'a & tahara, itd.

B) **Kedušat ha-am ve-haarec** - poglavlja 18 -> 25: Fokusira se na širok raspon zakona 'keduše' izvan miškana, kako bi Am Jisrael postao '**am kadoš**'.

Dok pregledavate i 'pozitivne' i 'negativne' strane **tohahe**, obratite pažnju na to kako se nagrada i kazna odnose na **oba** ova odjeljka, tj. na miškan i Zemlju:

- S pozitivne strane, ako Bnei Jisrael **drže** micvot,

tada:

- B) "i stavit ću Svoj **miškan** u vašu sredi-nu..." (26:11)
- A) "i **zemlja** će dati svoj rod..." (26:4).
- S negativne strane, ako Bnei Jisrael **ne drže** ove zakone, tada:
 - A) "Učinit ću vaš **mikdaš**..." (26:31)
 - B) "**zemlja neće** dati svoj rod..." (26:20,34-35).

Ovo samo pojačava našu tvrdnju da je **tohaha** trebala biti posljednje poglavlje Sefera Vajikra! Ipak, najbolji 'dokaz' nalazi se u njegovom 'završnom' pasuku.

Završni Pasuk

Pogledajmo posljednji pasuk **tohahe**, da pokažemo kako se on odnosi na obje polovice Sefera Vajikra:

*"Ovo su **hukim & mišpatim**, i **torot** koje je B-g dao između Njega i Bnei Jisrael na Har Sinaju Mo-šeu" (26:46).*

Jasno je da ovaj pasuk predstavlja sažetak više nego za samu **tohaha**. Objasnimo zašto.

Obratite pažnju na to kako ovaj završni pasuk spominje dvije kategorije micvot s kojima smo već upoznati:

1. **Hukim & mišpatim**, i
2. **Torot**.

Ovo podrazumijeva da koju god **cjelinu** ovaj pasuk sažima – ona uključuje i 'hukim & mišpatim' i 'torot' (koji su dati Mošeu na Har Sinaju). Dakle, ovaj pasuk mora sažimati više od **tohahe**, jer sama **tohaha** ne sadrži "hukim & mišpatim", niti "torot".

Svjesni ovog problema, mnogi komentatori pokušavaju identificirati širu cjelinu koja je sažeta u ovom pasuku.

Na primjer:

- Rašbam sugerira da ona sažima i Paršiot Behar & Behukotai, tj. 25. i 26. poglavlje. Ovo je sasvim logično, jer bi se zakoni o šemita i jovelu mogli smatrati "hukim & mišpatim". Ovo također ima smisla budući da su oba ova poglavlja uključena u isti 'dibur' koji je započeo u 25:1.

Međutim, Rašbam ne objašnjava koji se zakoni u ovoj cjelini uklapaju u kategoriju torot.

Nadalje, prisjetite se našeg objašnjenja u Paršat Cav da 'tora' podrazumijeva proceduralnu vrstu zakona, npr. 'torat ha-hatat' - kako kohen vrši prinošenje hatata, itd. Unutar 25. i 26. poglavlja, teško je točno odrediti bilo koji



(nastavak s 10. stranice) **Rabbi Menachem Leibtag: Behukotai: Erhin i završetak Sefera Vajikra**

takav 'proceduralni' zakon.

- Ibn Ezra tvrdi da ovaj pasuk sažima ne samo Paršat Behar (tj. Vajikra 25. i 26. poglavlje), već i Paršat Mišpatim, tj. 21. – 23. poglavlje Sefera Šemot!

Ibn Ezrino tumačenje temelji se na njegovom razumijevanju da **tohaha** u Paršat Behukotai nije ništa drugo nego 'sefer ha-brit' spomenut u Šemot 24:7 [tj. u opisu Tore o ceremoniji pri Ma'amad Har Sinaj kada su Bnei Jisrael izjavili 'na'ase ve-nišma']. (Vidi Ibn Ezra o Vajikra 25:1 i Šemot 24:7.)

Međutim, djeluje prilično čudno pronaći pasuk sažetka Paršat Mišpatim na kraju Sefera Vajikra!

- Ramban se slaže s Ibn Ezrom da ovaj pasuk predstavlja sažetak i za micvot u Paršat Mišpatim. No, on do tog zaključka dolazi iz drugog kuta. Ramban tvrdi da je ova paršija o **tohaha** zapravo dana Mošeu Rabeinu tijekom njegovog drugog četrdesetodnevnog boravka od na Har Sinaju, i služi kao 'zamjenski' savez - da zamijeni uvjete izvornog na'ase ve-nišma saveza (kako je opisano u Šemot 24:7). U tom smislu, ovaj pasuk sažetka također sažima micvot u Paršat Mišpatim. [Vidi Rambana na 25:1, pred kraj njegovog dugog peiruša na taj pasuk. Ovaj komplicirani (ali važan) Ramban temelji se na njegovom pristupu o kronološkom redoslijedu Humaša, no to je izvan okvira ovog šiura.]

U svakom slučaju, naše gornje pitanje u vezi s Ibn Ezrinim pristupom odnosilo bi se i na Rambanov pristup.

- Raši nudi 'najšire' razumijevanje ovog pasuka sažetka. On tvrdi da ovaj finalni pasuk sažima ne samo čitav 'pisani zakon' cijelog Humaša, već i čitav 'usmeni zakon'. Zanimljivo je primijetiti da se od svih komentatora samo Raši bavi problemom određivanja točnog značenja "torot". Raši rješava problem citirajući Midraš koji se odnosi na 'Tora še-bihtav u-ba'al pe'. Međutim, ovo tumačenje je prilično teško jer (prema jednostavnom pšatu) riječ 'eile' [ovi] na početku 26:46 sažima ono što je do sada **napisano**, a ne ono što još nije napisano.
- Seforno slijedi smjer sličan Rašijevom, ali čini se da je malo 'realističniji'. On tvrdi da ovaj pasuk sažima **sve** micvot koje su do sada spomenute u Humašu, tj. **prije** Paršat Behukotai. Međutim, Seforno nije baš precizan u pogledu toga koje su točno micvot sažete ovim pasukom. U našem šiuru, ići ćemo Sefornovim 'stopama' i pokazati kako

ovaj završni pasuk zapravo može tvoriti pasuk sažetak za sve micvot koje se nalaze u Sefer Vajikra! Naš pristup temeljit će se na preciznijem identificiranju onoga na što se pojmovi hukim & mišpatim i torot (u 26:46) mogu odnositi.

Prikladno finale

Prisjetite se još jednom kako se Sefer Vajikra dijeli na dva dijela (vidi gore) i kako druga polovica Sefera počinje u 18. poglavlju s nizom od pet pesukim koji čine uvod. [Vidi 18:1-5 i naš šiur na Paršat Aharei Mot.]

Dok pregledavate te pesukim, primijetite kako ovi pesukim zapravo uvode čitav niz hukim u-mišpatim. Na primjer:

*"Držite Moje **mišpatim** i čuvajte Moje **hukim** da ih slijedite, Ja sam VJEČNI vaš B-g. Držite Moje **hukim** & **mišpatim**..." (18:4-5. Vidi također 18:26-30!).*

Stoga bi se izraz hukim ve-mišpatim u našem 'završnom pasuku' (26:46) mogao shvatiti kao sažetak **druge** polovice Sefera Vajikra (poglavlja 18->25), jer se odnosi na brojne hukim u-mišpatim koji su zabilježeni u tom dijelu.

Nadalje, obratite pažnju na to koliko često nalazimo ovu frazu u drugoj polovici Vajikra: vidi 19:19 & 37, 20:8 & 22 i 25:18!

Na sličan način bi se i riječ torot mogla smatrati sažetkom zakona koji se nalaze u prvoj polovici Sefera. Prisjetite se kako je riječ tora korištena mnogo puta za opisanje različitih postupaka u vezi s korbanot. Najočitiji primjer bio bi Paršat Cav gdje izraz '**zot torat**...' najavljuje svaku kategoriju korbanot (vidi 6:2, 6:7, 6:18, 7:1, 7:11) te također oblikuje njezin sažetak (vidi 7:37!).

Međutim, ovaj izraz mnogo puta nalazimo i u Paršat Ta-zria/Mecora (vidi 12:7; 13:59; 14:2,32,45; i 15:32).

Nadalje, iako se ovaj izraz ne spominje u drugim micvot u ovom odjeljku, većina njegovih zakona je proceduralne prirode i lako bi mogla potpasti pod ovu kategoriju torot. Svakako, sedmodnevne svečanosti 'milu'im' & 'jom hašmini' (8. i 9. poglavlje) su procedure i stoga ih se može shvatiti kao torot, kao što je godišnja 'avoda' kohen gadola na Jom Kipur (vidi poglavlje 16).

Stoga se riječ torot u 26:46 može shvatiti kao sažetak proceduralnih zakona koji se nalaze u **prvoj** polovici Sefera Vajikra.

Tako završni pasuk tohahe (26:46) postaje gotovo 'savršeni završetak' cijelog sefera:

*"Ovo su **hukim** & **mišpatim** [sažima drugu polovicu - poglavlja od 18 do 25] i torot [sažima prvu polovicu - poglavlja od 6 do 17] koje je B-g dao Mošeu*



(nastavak sa 11. stranice) **Rabbi Monachem Leibtag: Behukotai: Erhin i završetak Sefera Vajikra**

između Njega i Bnei Jisrael na Har Sinaju" (26: 46).

Fraza hukim & mišpatim sažima drugi dio Sefer Vajikra, dok riječ torot sažima prvi dio!

Tohaha i Sefer Šemot

Iako smo pokazali kako ovaj finalni pasuk (26:46) čini prekrasan zaključak za Sefer Vajikra, u njemu se nalazi i dodatna fraza koja pojašnjava zašto ga se može smatrati zaključkom i za zakone u **Sefer Šemot**. [Ako je tako, ovo bi nam pomoglo da shvatimo Ibn Ezrin & Rambanov pe-iruš, kao i hijastičku strukturu o kojoj se govori u našem šiuru na Paršat Behar.]

Pogledajmo pobliže ovaj završni pasuk, obraćajući pažnju na drugu polovicu pasuka:

"Ovo su hukim u-mišpatim, i torot koji je B-g dao - beino u-vein Bnei Jisrael - između Njega i Bnei Jisrael, na Har Sinaju preko Mošea" (26:46).

Ova posebna fraza: 'beino u-vein Bnei Jisrael' može naglasiti zavjetnu prirodu micvot Sefera Vajikra. Da bismo objasnili zašto, trebamo samo citirati svima nama poznati pasuk iz 'šabos davenanja' [naših subotnih molitava]. Primijetite kako Tora koristi gotovo identičnu frazu dok opisuje kako se Šabat treba smatrati 'britom':

"Ve-šameru Bnei Jisrael et ha-šabat... - držat će ga kao dan odmora za sve generacije - brit olam - za vječni zavjet - beini u-vein Bnei Jisrael - kao vječni znak..." (vidi Šemot 31:16-17).

Zapravo, upravo je taj koncept brita nekoliko puta naglašen u samoj **tohahi**:

"... ve-hakimoti et briti ithem" (26:9)

"... lehafrehem et briti" (26:15)

"ve-zaharti et briti Jaakov ve-af et briti Jichak..." (26:42)

"ve-zaharti lahem brit rišonim ašer hoceiti..." (26:45).

Ako je ovo tumačenje točno, onda smo pronašli dodatnu tematsku vezu između zakona keduše u Sefer Vajikra i svrhe Matan Tora kako je opisano u **brit Har Sinaj**. Kao što smo prije objasnili, micvot iz Sefera Vajikra funkcioniraju kao sredstvo kroz koje se može postići cilj **brit Sinaja** - "ve-atem tiheju li mamlehet kohanim ve-goj ka-doš". (Vidi Šemot 19:4-6.)

[Još jednom, primijetite kako ova tematska veza također može objasniti hijastičku strukturu koja povezuje zakone u Sefer Šemot & Sefer Vajikra, kao što je objašnjeno u našem šiuru na Paršat Behar.]

Stoga izraz 'beino u-vein Bnei Jisrael' u ovom pasuka koji sumira može naglašavati kako micvot iz Sefer Vajikra

jačaju savez između B-ga i Bnei Jisrael, sklopljen na Har Sinaju, gdje je Am Jisrael uzeo na sebe da postane B-žji poseban narod.

Tohaha & Sefer Berešit

Do sada smo pokazali kako **tohaha** čini prikladan zaključak Sefera Vajikra, a tematski se povezuje sa savezom na Har Sinaju kako je opisano u Sefer Šemot. Moglo bi se sugerirati da možda sadrži i određeni element koji nas tematski vraća na Sefer Berešit.

Prisjetite se našeg objašnjenja kako je Gan Eden predstavljao idealno okruženje u kojem je čovjek bio u stanju razviti blizak odnos s B-gom. U tom je okruženju, nagrada čovjeku za poslušnost B-gu bila život blagostanja u Gan Edenu; dok je kazna za njegovo nepoštivanje B-žje zapovijedi bila smrt - odnosno njegovo protjerivanje iz Gan Edena.

Ove dvije strane **tohahe** opisuju slično okruženje za Am Jisrael koji živi u Erec Jisraelu. Budu li se pridržavali B-žjih zakona, Am Jisrael može uživati u prosperitetu i sigurnom životu u svojoj zemlji.

Na primjer, 'im be-hukotai teilehu...', tj. ako slijedite B-žje zakone, zatim 've-ahaltem le-sova be-arcehem' - uživat ćete u blagostanju u svojoj zemlji (vidi 25:3-6). - To bi bilo u suprotnosti s čovjekovom kaznom kada je bio protjeran iz Gan Edena uz prokletstvo 'be-ze'at apha tohal lehem' (vidi Berešit 3:17-19).

Prisjetite se također kako je B-g bio 'mithaleh' u Gan Edenu (vidi Berešit 3:8). Slično, On će sada 'mithaleh' u Erec Izraelu zajedno sa svojim narodom: 'v'e-ithalahti betohahem, ve-hajiti lahem l-Elokim, ve-atem tihiju li le-am' (vidi Vajikra 25:12).

S druge strane, ako Bnei Izrael ne budu slijedili B-žje zakone ('ve-im lo tišme'u...'), bit će suočeni sa životom nevolja, koji će kulminirati njihovim protjerivanjem iz zemlje (26:33), što je paralela s protjerivanjem čovjeka iz Gan Edena. (Ova paralela između Gan Edena i Erec Jisraela već je uvedena na početku druge polovice Sefera Vajikra- vidi 18:24-30).

[Na ovaj način, midraši koji Gan Eden identificiraju kao Erec Jisrael povezuju ga s više nego samo njegovim geografskim položajem; oni naglašavaju jednu veliku biblijsku temu.]

Paršat 'Erhin' - Zašto je ovdje?

Sada se vraćamo našem izvornom pitanju. Ako završni pasuk **tohahe** čini tako prikladan završetak za Sefer Vajikra, zašto Tora stavlja 'paršat erhin' odmah nakon toga (umjesto ranije u Sefer Vajikra)? Uostalom, zakoni o erhin, posebno oni koji se odnose na **jovel** (vidi 27:16-25), lijepo bi se uklopili u Paršat Behar, zajedno s drugim za-



(nastavak s 12. stranice) **Rabbi Menachem Leibtag: Behukotal: Erhin i završetak Sefera Vajikra**

konima koji se odnose na **jovel**. [Pogledajte Ramban na 27:1]

Nadalje, zakoni koji se odnose na posvetu predmeta riznici Hrama mogli su biti uključeni mnogo ranije u Sefer Vajikra, vjerojatno u Paršat Vajikra zajedno s drugim zakonima koji se tiču dobrovoljnih prinosa.

Najjednostavnije objašnjenje je da Tora nije željela zaključiti Sefer u 'neugodnom ozračju', tj. s **tohaha**, pa je umjesto toga odabrala zaključiti ga s nečim pozitivnijim.

[Nešto poput dodavanja 'sretnog završetka' odabirom 'paršie' koja je mogla biti ranije zabilježena i sačuvana za zaključak.]

Ibn Ezra nudi objašnjenje bazirano na 'sod-u', u vezi s dubljim značenjem 'behor-a' i 'ma'aser-a' (vidi posljednji Ibn Ezra u Vajikra).

Seforno pravi razliku između ovih micvot (u 27. poglavlju) koje su dobrovoljne, i obveznih micvot sažetih u 26:46. Budući da su te micvot sačinjavale suštinu **brit-a**, one su sažete zasebno. Nakon što su te micvot bili kompletirane u 26. poglavlju, poglavlje 27 bilježi micvot sa Har Sinaja koje nisu bile dio tog saveza. (Vidi Seforno 26:46.)

Mogao bi se predložiti alternativni pristup, ponovnim razmatranjem cjelokupne strukture Sefera Vajikra.

Prisjetimo se iz našeg proučavanja Paršat Vajikra da je prvih pet poglavlja (tj. zakona o 'korban jahid') dano Mošeu Rabeinu iz ohel mo'ed-a (vidi 1:1), dok su sljedeća dva poglavlja (torot o korbanot u 6. i 7. poglavlju) dana s Har Sinaja (vidi 7:37-38). Nadalje, budući da su zakoni Paršat Vajikra dani iz ohel mo'eda, oni su morali biti dani tek **nakon** što se **šehina** vratila miškanu na **jom ha-šemini**, i prema tome nakon priče o sedmodnevnom 'miluim' & 'jom hašmini' - kako je zabilježeno u poglavljima 8-10 u Vajikra.

Stoga se čini da su zakoni u Paršat Vajikra namjerno stavljani na početak Sefera Vajikra, iako kronološki pripadaju u sredinu Sefera.

Dakle, zaključujemo da iako i početni i završni dijelovi Sefera Vajikra pripadaju u sefer, Tora ih umjesto toga zapisuje kao 'glavu teksta' i 'dno teksta'.

Sljedeća tabela prikazuje ovu strukturu:

POGLAVLJA	TEMA
	* GLAVA TEKSTA
1->5	zakoni o korban jahid (micvot)
	I. TOROT o: [prvi odjeljak]
6->7	kako prinijeti korbanot
8->10	kako su prinesene milu'im

11->15 joledet, mecora, zav, zava

16->17 kako uči u kodeš kodašim

II. HUKIM U-MIŠPATIM [drugi dio]

18->20 kedušat ha-am

21->22 kedušat kohanim

23->25 kedušat zman u-makom

26 TOHAHA (& pasuk sažetka / 26:46)

* DNO TEKSTA

27 zakoni o erhin (micvot)

Sada moramo objasniti zašto su upravo ove dvije paršiot odabrane da posluže kao 'početak i završetak knjige' Sefera Vajikra?

Poseban 'okvir' koji okružuju knjigu

Paršat Vajikra i paršia o erhin dijele zajedničku temu. Obje se bave pojedincem koji posvećuje predmet za 'hekdeš'. Oba također počinju slučajevima kada osoba prinosi dobrovoljni dar (nedava): Paršat Vajikra započinje s **ola & šlamim** dok paršat erhin započinje dobrovoljnim prinošenjem vrijednosti osobe, životinje ili polja.

*[Vajikra se bavi s korbanot koje su se stvarno prinosile na mizbeahu (kodšei mizbeiah) dok se **erhin** bavi vrijednošću predmeta koji se ne mogu prinijeti, stoga se njihova vrijednost daje 'općem fondu' Hrama - 'kodšei bedek ha-bajit'.]*

Moglo bi se sugerirati da je Tora namjerno odabrala paršiot koje se bave prinosima pojedinca, prvenstveno dobrovoljnim prinosima, da formira 'okvir' za knjigu Sefera Vajikra iz sljedećeg razloga.

Kao što smo vidjeli, Sefer Vajikra fokusira se na kedušu **miškana** i **naroda**. Ovi uzvišeni ciljevi da **Šhina** počiva nad čitavom nacijom lako mogu navesti pojedinca da podcijeni vlastitu važnost. Nadalje, kruti detalji micvot u Vajikra mogu navesti čovjeka da povjeruje kako oni ostavljaju malo prostora za samoinicijativno izražavanje u njegovom vlastitom odnosu s B-gom, budući da se naše zavjetne obveze mogu smatrati suhoparnima i tehničkim.

Kako bi se suprotstavila ovim mogućim pogrešnim predodžbama, možda je Tora ove dvije paršiot stavila na početni i završni dio Sefera Vajikra - kako bi naglasila ova dva važna načela 'avodat Hašem'. Unatoč središnjem mjestu zajednice, pojedinac ne može izgubiti iz vida vrijednost i važnost svoje uloge kao sastavnog dijela zajednice kao cjeline. Drugo, krutost Halahe ne bi trebala gušiti osobno izražavanje. Umjesto toga, ona bi trebala tvoriti čvrstu osnovu iz koje pojedinac može razviti ambiciozan, dinamičan i osoban odnos s B-gom.■



Rabbi Jack Abramowitz:

TarJag – 613 zapovijedi

326. U počast sedmoj godini: Zabrana rada na zemlji (obrađivanja) tijekom sedme godine

... svoje polje ne smiješ zasijati ... (Levitski zakonik 25,4)

Znate kako Šabos i blagdani imaju dvije *micve* vezane uz rad, jednu da se odmara i jednu da se ne radi? Pa, *šemita*, šabatna godina, slična je Šabosu za zemlju Izraelovu. Puno prije, u *micvi* #112, imali smo obvezu pustiti zemlju da odmara tijekom sedme godine. Ovdje imamo zabranu vezanu uz obrađivanje zemlje.

Temelj za tu *micvu* je ono o čemu smo razmatrali u *micvi* #84: tijekom šabatne godine, mi radimo korak unatrag da prepoznamo da je B-g stvorio svijet i da je On je na kraju Onaj tko čini da zemlja donese svoju žetvu. Mi ne sadimo niti žanjemo kako bismo sebe podsjetili da nismo mi ti koji stvaraju proizvod, već On.

Ova se *micva* odnosi se i na muškarce i žene, ali samo u Izraelu. Predmet je traktata Mišne Ševii i kodificirana je u Mišne Tori u Hilchos Shemittah. Ona je #220 od 365 negativnih *micvi* u Rambamovom Sefer HaMicvosu i #22 od 26 *micvos* koji se mogu vršiti samo u Izraelu, prema popisu Steipler Gaona.

327. Dan drveća: zabrana održavanja i obrađivanja drveća tijekom godine Šemita

... svoj vinograd ne smiješ obrezivati ... (Levitski zakonik 25,4)

328. Divlji: Zabrana da se žanje usjev koji sam od sebe uzraste tijekom godine Šemita

Ne smiješ pobirati ono što samo uzraste ... (Levitski zakonik 25,5)

329. Samoniklo: Zabrana da se pobire voće koje samo od sebe uzraste za vrijeme godine Šemita

... grožđe ... nećeš pobirati ... (Levitski zakonik 25,5)

330. Sedam na kvadrat: Obveza da broji sedam grupa po sedam godina

Brojat ćeš sedam šabatnih ciklusa, sedam puta po sedam godina... (Levitski zakonik 25,8)

Nakon što je zemlja Izrael bila osvojena, Židovi su trebali brojati *Šemita* cikluse. Svaki je ciklus bio od sedam godina, pa je sedam ovih ciklusa iznosilo 49 godina. Pedeseta godina bila je *Jovel*, jubilarna godina. To se podudara s načinom na koji brojimo sedam tjedana - 49 dana - a pedeseti je dan blagdan Šavuosa. Zapravo, Sanhedrin broji godine i cikluse na isti način na koji mi brojimo dane i tjedne. (Pogledajte *micvu* 306.)

Razlog za ovu *micvu* je taj da se u jubilarnoj godini zemlja vraća svojim prvobitnim vlasnicima. To je priznanje

činjenici da je B-g pravi vlasnik zemlje. On ju je podijelio među plemenima i domovima Izraela. Kada "prodajemo" zemlju u Izraelu, ono što uistinu činimo je iznajmljivanje zemlje na određeni broj godina do sljedećeg *Jovela*. To pokazuje da zemlja doista pripada B-gu i nije naša pa da s njom činimo što nam padne na pamet. Mi brojimo godine da priznamo tu stvarnost.

Ova je *micva* na Sanhedrinu, a ne pojedincima. Ona vrijedi samo u Izraelu, a i tamo samo onda kada sva plemena tamo žive. (Ona nije započela sve dok se sva plemena nisu nastanila na svojoj zemlji i prestala je kad je prvo pleme otišlo u progonstvo.)

O ovoj se *micvi* raspravlja u Talmudu u traktatima Roš Hašana (9b, 30a i drugdje) i Kidušin (38b). Ona je kodificirana u Mišne Tora u desetom poglavlju Hilchos Šemita i #140 je od 248 pozitivnih *micvi* u Rambamovom Sefer HaMicvosu.

331. Proglas o slobodi: Obveza da se puše šofar da se oslobodi robove

Zatrubi trubom ... (Levitski zakonik 25,9)

332. Dijamantni jubilej: Obveza da se posveti jubilejska godine

Posvetit ćete pedesetu godinu ... (Levitski zakonik 25,10)

333. Produljeni odmor: Zabrana da se obrađuje zemlja za vrijeme Jubileja

... nećete saditi ... (Levitski zakonik 25,11)

334. Paralele: Zabrana da se požanje usjev koji sam od sebe uzraste tijekom Jubileja

... niti žeti ono što samo uzraste ... (Levitski zakonik 25,11)

335. Nekako jako poznato: Zabrana da se pobire voće tijekom Jubileja

... nećete pobirati ... (Levitski zakonik 25,11)

336. Što je pošteno, pošteno je: Obaveza da se poštuje poslovno pravo

Kada prodajete svom bližnjemu ili kupite od svog bližnjega ... (Levitski zakonik 25,14)

337. Upozorenje: Zabrana da se prekomjerno zaračunava ili premalo plati

... ne varajte jedan drugoga. (Levitski zakonik 25,14)

338. Ako nemate ništa lijepo za reći...: Zabrana verbalnog ugnjetavanja

Ne tlačite jedan drugoga ... (Levitski zakonik 25,17)

339. Dugoročni najam: Zabrana trajne prodaje zemljišta



(nastavak s 14. stranice) **Rabbi Jack Abramowitz: Tarlag – 613 zapovijedi**

u Izraelu

Zemlja ne može biti prodana zauvijek, jer zemlja je Moja ... (Levitski zakonik 25,23)

340. Vratiti pošiljatelju: Obaveza da se zemlja vrati njenim nasljednim vlasnicima u Jubileju

... omogućit ćete otkup za zemlju ... (Levitski zakonik 25,24)

341. Naša kuća: Obaveza da se poštuje zakon o otkupu kuća u gradovima opasanim zidinama

Ako netko proda prebivalište u gradu opasanim zidinama ... (Levitski zakonik 25,29)

342. Odbijanje zamjene: Zabrana zamjene zemlje koja pripada Levitima

Polja oko njihovih gradova ne mogu se prodavati ... (Levitski zakonik 25,34)

343. Nema probitka: zabrana pozajmljivanja uz kamate

Nemoj mu davati svoj novac uz kamatu ... (Levitski zakonik 25,37)

344. Praznik rada: Zabrana da se ima Židovskog roba za obavljanje fizičkih poslova

Nećeš mu dati da radi ropским radom. (Levitski zakonik 25,39)

"Eved Ivri" - doslovno "hebrejski rob" - je bio Židov koji se zbog teške financijske situacije prodao u dužničko ropstvo. Nije mu bilo dopušteno davati ponižavajuće zadatke, poput nošenja gospodareve odjeće u kupelj. Ne samo to, *eved Ivriju* se morala posluživati ista hrana koju jede i gospodar, te je morao spavati na krevetu iste kvalitete kao i gospodar. Zbog strogih ograničenja u vezi s onim što se radi s *eved Ivrijem*, Talmud kaže (Kidušin 22a) da onaj koji si pribavi *eved Ivrija* zapravo si je pribavio gospodara. (Bez obzira na to, *evri Ivri* je dužan pokazati poštovanje svom gospodaru.)

Temelj ove *micve* je da je nedolično zlostavljati drugu osobu. Onaj tko kupuje *eved Ivrija* mora shvatiti da su teške okolnosti odvele ovu osobu u dužničko ropstvo. Takve tragedije mogle bi isto tako zadesiti i gospodara. Stoga, potrebno je da tretira *eved Ivrija* onako kako bi želio da se postupa prema njemu kada bi se našao u njegovoj koži.

Ova se *micva* primjenjuje i na muškarce i žene u Izraelu u vrijeme kada se drži jubilara godina. O njoj se raspravlja u Talmudu u traktatu Kidušin na stranici 22a. Kodificirana je u Mišne Tora u prvom poglavlju Hilhos Avadim i #257 je od 365 negativnih *micvi* u Rambamovom Sefer HaMivvosu.

345. Zabrana prodaje: Zabrana prodaje Židovskog roba

... neće ih se prodavati kako se robovi prodaju. (Levitski zakonik 25,42)

346. Ohladila mi se kava: Zabrana da se preforsira Židovskog roba

Nećete ga ugnjetavati napornim radom ... (Levitski zakonik 25,43)

Ne samo da *eved Ivriju* ne možemo dati degradirajući rad, kao što je opisano u *micvi* #344, ne možemo mu dati ni teški posao, koji je opisan kao posao koji nema granica. Na primjer, gospodar može uputiti svog slugu da okopa određeno polje do određenog vremena ili dok ne dođe do određenog mjesta, ali ne "Dok se ne vratim", za što nije postavljen vremenski okvir. Slično tome, gospodar ne smije dati sluzi "bezvezni posao" samo da ne bude besposlen. Na primjer, ne smije mu naložiti da ode podgrijati piće koje se ohladilo ako ga uistinu ne želi piti. (Ako gospodar ne može dati sluzi tako jednostavan zadatak kao što je to neki bezvezan posao, ne treba niti reći da mu ne može dati nepotrebne zadatke koji su zapravo naporni.)

Razlog je, kao što smo rekli, da je već dovoljno loše to da se netko morao prodati kao sluga. Nemamo pravo pridodavati njegovim nevoljama.

Iako mi u današnje vrijeme nemamo dužničkog ropstva, pouke iz ove *micve* se i dalje primjenjuju. Moramo paziti kakve zadatke dajemo članovima svoga kućanstva.

Ova se *micva* primjenjivala i na muškarce i žene u Izraelu u vrijeme kada se držala jubilara godina. Ona je kodificirana u Mišne Tora u prvom poglavlju Hilhos Avadim i #259 je od 365 negativnih *micvi* u Rambamovom Sefer HaMivvosu

347. Osim dok se doslovno ne odvoji ...: Obaveza da kananski robovi rade bez vremenskog ograničenja

Radit ćete s njima "zauvijek..." (Levitski zakonik 25,46)

348. Ne pravi se da ne vidiš: Zabrana da se dopusti da Židovskog roba tjera da mukotrpno radi

Neće ga tlačiti napornim radom pred tvojim očima. (Levitski zakonik 25,53)

Ne samo da nam nije dopušteno da poslom tlačimo *eved Ivrija*, mi ne smijemo dopustiti ni drugima da to čine ako smo ih u stanju spriječiti. Stoga, ako je *eved Ivri* prodan ne-Židovu, koji ga grubo tretira, trebali bismo nastojati to zaustaviti. Ne smijemo opravdati situaciju misleći da si je *eved Ivri* sam kriv za to.

Razlog je, kao što smo ranije rekli u vezi *eved Ivrija*, da je njegov život već dovoljno težak. Trebali bismo mu pokušati pomoći da ne bude gore nego što je nužno.



(nastavak sa 15. stranice) **Rabbi Jack Abramowitz: Tarjag – 613 zapovijedi**

Ova micva vrijedi i za muškarce i za žene u vrijeme kada imamo ovlasti da to provodimo. U Talmudu se o tome raspravlja u traktatu Arahin (30a) i, prolazno, u Baba Mecia 65a. Kodificirana je u Mišne Tori u prvom poglavlju Hilhosa Avadima i #260 je od 365 negativnih micvi u Rambamovom Sefer HaMicvosu.

349. Ustani!: Zabrana da se klekne pred klesanim kamenom

Nećete imati uglačani kamen u vašoj zemlji da mu se klanjate ... (Levitski zakonik 26,1)

350. Odbij standardni odbitak: Obavezu da se izračuna standardna vrijednost neke osobe

Ako se netko obaveže B-gu za vrijednost živog bića ... (Levitski zakonik 27,2)

351. Razmjena: Zabrana da se zamijene posvećene životinje

Neće ga zamijeniti niti nadomjestiti ... (Levitski zakonik 27,10)

352. Dajem dva puta po deset za pet: Obaveza da se obje životinje, novu i prvotnu tretira kao posvećene

... i jedno i drugo će biti sveto. (Levitski zakonik 27,10)

353. Procjena: Obaveza da se dâ procijenjena vrijednost životinje

... bit će prema kohenovoj procjeni. (Levitski zakonik 27,12)

354. Kada je hipoteka veća od vrijednosti kuće: Obaveza da se doda jedna petina kada se radi otkup kuće

... dodat će petinu ... (Levitski zakonik 27,14)

355. To niste očekivali: Obaveza da se polje otkupi za njegovu nominalnu vrijednost

... vrijednost će mu biti utvrđena prema tome koliko se može posijati ... (Levitski zakonik 27,16)

356. Imate svoj ašam u Mojim šelamim!: Zabrana promjene vrste žrtve

Prvinu koja je od stada sama po sebi odvojena za B-ga nećete posvećivati ... (Levitski zakonik 27,26)

357. Stavite ga u herim: Obavezu da se kohenu da propisano vlasništvo

... svaka izuzeta stvar bit će najsvetija B-gu. (Levitski zakonik 27,28)

358. Nije za prodaju: Zabrana prodaje herima

... ne smije se prodati ... (Levitski zakonik 27,28)

359. Sve transakcije su konačne: zabrana otkupljivanja herima

... i ne može se otkupiti ... (Levitski zakonik 27,28)

360. Maaser Behema: Obaveza da se odvaja desetina od životinja

Desetina će biti sveta B-gu. (Levitski zakonik 27,32)

361. Muu: Zabrana otkupljivanja životinja odvojenih za desetinu

... ne može je se otkupiti. (Levitski zakonik 27,33) ■

Sefer Hamicvot Hakacar

Zapovijedi koje se danas mogu poštivati

kako ih je sakupio Hafec Hajim

Pozitivne zapovijedi

69. Pozitivna je zapovijed vratiti pripadniku Židova nešto izgubljeno

kao što Pismo kaže, *svakako će ih vratiti svome bratu (D'varim 22,1)*. Ako se netko pravi da to ne vidi, on je neposlušan prema pozitivnoj zapovijedi i prekršio je negativnu (vidi odjeljak zabrana, §182).

Ako je uzeo izgubljeni predmet i nije ga vratio, on se također oglašio na ovu pozitivnu zapovijed i prekršio dvije zabrane (negativne zapovijedi §35 i §182). Vjerska je dužnost vratiti izgubljeni predmet čak i zloj osobi. Ali ako netko jede lešine [meso koje nije košer] iz pakosti i inata ili otvoreno krši subotu, on je heretik i zabranjeno



je vratiti mu izgubljeni predmet. Ako netko pronade nešto čime bi mu se bilo ispod dostojanstva mučiti, i da je njegovo on se ne bi gnjavio s time, nema obvezu mučiti se s time. Ako, pak, želi ići preko striktnog stajališta ili slova zakona, on to može učiniti, neka bi blagoslov došao na njega. Stoga je Rabenu Jona napisao: Ako je

vjerska dužnost uložiti truda da se spase stvari drugoga koje imaju novčanu vrijednost, koliko više truda moramo uložiti da izbacimo njega samoga, učiniti nešto da ga spasimo u vrijeme njegove nevolje.

Na snazi je svuda, u svakom trenutku, i za muškarca i za ženu. ■



Rabbi Dr. Azriel Rosenfeld:

Šulhan Aruh

Šulhan Aruh ("postavljeni stol") skup je onih područja halahe - židovskog vjerskog prava - koja su danas primjenjiva. Sastavio ga je Rabi Yosef Karo iz Safeda (Izrael) otprilike 1560. godine, i postao je općeprihvaćen kao mjerodavan nakon što ga je Rabi Moshe Isserles iz Krakova (Poljska) oko 1570. godine nadopunio napomenama (poznatim kao Mapa - "stolnjak") iznoseći pravorijeke kojih se drže aškenaski Židovi.

Dio II: Jore De'a

Poglavlje 20 - Obrezivanje

Ocu je zapovjedbno da obreže svoje sinove (260,1). Ako on to ne učini, onda to mora učiniti sud; ako oni to ne učine, dječak to mora učiniti sam kada postane punoljetan (261,1).

Zdravog se dječaka obrezuje osmi dan, računajući dan njegovog rođenja za prvi dan (262,1.3). Dan počinje u sumrak, a rođenjem se smatra kada glava djeteta izađe; vidi 262,4-7. Obrezivanje nije valjano ako je učinjeno ranije ili nije učinjeno tijekom dana; vidi 262,1. Bolesnog dječaka se ne obrezuje sve dok ne ozdravi; vidi 262,2 i 263,1. Ako dva

dječaka u obitelji umru zbog posljedica obrezivanja, ostale dječake rođene u toj obitelji ne smije se obrezivati sve dok ne odrastu; vidi 263,2-3. Ako je dječak rođen bez prepucija ili je neispravno obrezan, mora se uzeti kap krvi od njega (vidi 262,1; 263, 4; 264,1). Ako dječak umre prije nego što bude obrezan, to se vrši prilikom pokopa; vidi 263,5 i 353,6.

Obrezivač mora biti religiozan Židov i trebao bi biti odrastao muškarac; vidi 264,1. Obrezivanje se može izvršiti pomoću bilo kojeg nelomljivog alata za rezanje, no poželjno je koristiti željeni nož (264,2). Obrezivanje se sastoji od odstranjivanja prepucija, prevlačenja prepucija unatrag te izazivanja krvarenja (264,

3-4). Nakon obrezivanja glavić ne bi trebao biti prekriven; vidi 264,5-6.

Obrezivač najprije izgovara blagoslov "... Koji nam je zapovjedio u vezi obrezivanja", a otac odmah potom izgovara blagoslov "... Koji nam je zapovjedio da ga dovedemo u Savez našeg oca Abrahama"; vidi 265,1-2.5. O posebnim razredima djece vidjeti 265,3-4; o ostalim pojedinostima obreda vidi 265,1.6-12.

Obrezivanje se vrši čak i ako ono uključuje uklanjanje znakova gube (266,1). Obrezivanje osmog dana vrši se čak i na šabat ili blagdan (vidi 266,2-9.14; o posebnim razredima djece vidi 10-13). O obrezivanju na dan posta vidi 265, 4.13.■





David Gurwin: Balashon, detektiv za hebrejski jezik

Terua, tamid



terua

Biblijsko ime za Roš Hašanu je Jom Terua יום תרועה (Bamidbar 29, 1) ili Zihron Terua זכרון תרועה (Vajikra 23,24), pogledajmo za početak riječ terua תרועה.

U dijelu Tore s pojedinostima o zakonima truba (Bamidbar 10,1-10), postoji razlika između *tekija* - תקיעה "dugog praska" i *terue*, "kratkog praska". *Tekija* se koristi da bi se tabor okupio i za sretne prilike, dok *terua* ukazuje na to da bi se tabor trebao kretati i koristi se u vrijeme rata. Međutim, stih (10,5) koristi kombinaciju korijena kako bi opisao puhanje *terua*: תְּרוּעָה וְתַקְעָתֶם (*ut'kat'em terua*). Milgrom, u svom komentaru JPS-a, objašnjava kako slijedi:

kratki prasak: hebrejski *teru'a*, verbalni oblik *heri'a*, za razliku od "puhanja dugih praskova," *taka'*. Treba napomenuti da se izraz "duži praskovi" izražava jednostavno glagolom *taka'* (stihovi 3-4), ali "puhati kratkim praskovima" zahtijeva složeni izraz *taka' teru'ah* (stihovi 5-6). Razlog za ove različite oblike je dvostruk.

(1) Izraz *teru'a* i njegov odgovarajući glagol *heri'a* drugdje se odnose na glasovne povike ratnika (npr. Još 6,5, 10, 16, 20) i vjernika (npr. Ps. 47,2; 95,2).), dok je jedini glagol koji označava puhanje roga *taka'* (npr. Još 6:13). Stoga, kada tekst želi izraziti ideju puhanja *teru'a* signala na trubu, mo-

ra ili upotrijebiti glagol *taka'*, označavajući puhanje na instrumentu, i predmet *teru'a* da označi odgovarajući signal, ili, ako koristi glagol *heri'a*, mora naznačiti da je zvuk nastao u trubi (r. 9).

(2) *Teru'a* se može odnositi na borbeni poklič (usp. Amos 1,14, Jer 14,19); i stoga, njegova upotreba u pokretanju tabora podrazumijeva signaliziranje Izraelcima da krenu iz mirnog položaja tabora u pokretnu borbenu formaciju. Tako se trube uključene u midjanski rat zapravo nazivaju "trube *teru'a*" (31,6, usp. 2 Dnevnika 13,12).

Tako iz Milgroma vidimo da se *terua* (ili glagol *heria* הריע) može odnositi kako na zvuk trube/šofara, tako i na glas ljudi. Dr. Nissan Netzer o

tome govori u najnovijem broju paraša lista *Me'at Min Ha'or*. On piše da je izvorno značenje glagola *heria* (od korijena ררע) značilo puhati u šofar ili trubu, ali da je kasnije prošireno kako bi značilo vikanje gomile ljudi (Klein izgleda ukazuje na obrnuti razvoj) Netzer zatim ide dalje i ističe da je u rabinskom hebrejskom, glagol *hitria* הטריע stvoren dodavanjem slova *tav* iz riječi *terua* (slično onome što smo vidjeli u glagolu *taram* iz *teruma*). Mada su izvorno biblijski i rabinski oblik glagola imali isto značenje, u modernom hebrejskom oni se razilaze: *herija* ima pozitivnu konotaciju - "aplaudirati", dok *hitrija* ima negativnu - "prosvjedovati, upozoravati" (a ni jedno značenje se danas ne odnosi na puhanje šofara; jer za to imamo





(nastavak s 18. stranice) **David Curwin: Balashon, detektiv za hebrejski jezik Terua, tamid**

samo glagol *taka*).

Vrlo je lako pomiješati *hatra'a* התרעה - upozorenje, sa sličnim zvučecim *hatraa* - התראה što također znači upozorenje. Ali prvo znači i "upozoravanje, uzbuđivanje" (mislite na šofar i izvornu različitost *terue*), dok potonji također ima smisao "unaprijed upozoriti" (kao što su, na primjer, svjedoci dužni to učiniti u glavnim predmetima). Ili, kako stoji na stranici Safa Ivrit, התראה znači "upozoriti nekoga da ne učini nešto", a התרעה znači "upozorenje o nečemu što će se dogoditi".

tamid

Kod opisa dnevne žrtve nailazimo na izraz - תמיד tamid (Bamidbar 28,2). Što znači riječ *tamid*?

U suvremenom hebrejskom *tamid* se općenito prevodi kao "uvijek". Zapravo, većina prijevoda taj pojam prevodi kao "kontinuirani prinos". Međutim, Jacob Milgrom u JPS Brojevi prevodi ga kao "redovnu žrtvu paljenicu" i piše "*Tamid* znači 'redovito', a ne 'trajno, vječno'. U fusnoti on nastavlja:

Baš kao što se *arukat tamid* (2. Kraljevima 25,29-30) odnosi na hranu koja se redovito poslužuje na kraljevom stolu, tako i '*anšei tamid* (Ezek 39,14) znači 'ljudi u redovnoj službi' (NH Snaith, Levitski zakonik i Brojevi), a *ner tamid* (Izlazak 27,20) se odnosi na redovito paljenje menore svake večeri.

Međutim, Milgromov kolega u JPS-u, Nahum Sarna, malo je fleksibilniji u svom komentaru o *ner tamid* u JPS-ovom Izlasku. Oni להעלות נר



תמיד prevodi kao "za redovito paljenje svjetiljki", a u svom komentaru piše:

Hebrejski *tamid* može značiti "nepokolebljivom redovitošću" ili "neprekidno". Tako se *olat tamid* odnosi na paljenicu koja se prinosi dvaput na dan, a *eš tamid* je vatra koja neprestano gori na žrtveniku i nikada se ne ugasi. Što se tiče ovog slučaja, stih 21 i Levitski zakonik 24,3 izričito navode da svjetiljke trebaju gorjeti od večeri do jutra. Dalje u Samuelu 3,3 spominje se da "B-žja svjetiljka još nije izašla" u svetištu u Šilu. Prema tome, kao što Raši i Ibn Ezra priznaju, *ner tamid* znači svjetiljka koja se redovito palila svake večeri. Međutim, Josip, govoreći o Drugom hramu, bilježi da na svjećnjaku "postoji svjetlo koje se nikada ne gasi ni danju ni noću". Ramban je mišljenja da je *ner tamid* uistinu neprestano upaljena svjetiljka iz koje se u sumrak svaki dan uzimalo svjetlo kako bi se upalilo menoru.

Cassuto se također slaže s Rašijem. Na Šmot 27,20 on piše:

Riječ *tamid* je suštinski sposobna za dva tumačenja: može značiti "kontinuirano, bez prekida" - to jest, svjetiljke se nikada ne bi ugasile, danju ili noću; ili može označavati 'redovito' - to jest da će se svjetiljke paliti svake noći; ni u jednoj noći svjetlosti joj neće nedostajati - kao u izrazu עלת תמיד *olat tamid*. Prema jednostavnom značenju teksta, drugi smisao je vjerojatniji, jer je u stihu 21 navedeno: 'od večeri do jutro'; tako, također, u Levitskom zakoniku 24,3; usporedi dalje, Izlazak 30,7-8, i isto tako Sam Samuel 3,3 'I G-spodnja svjetiljka još nije izašla.' Tijekom dana nije bilo potrebe za svjetlom svjećnjaka, budući da je dovoljno svjetla bez ulaska kroz zaslon; štoviše, svećenici su mogli podići platno i osvijetliti unutrašnjost svetog mjesta.

Baš kao što postoji neslaganje u smislu značenja *tamida*, tako je i nekoliko mišljenja o njegove etimologije. Klein navodi nekoliko:

Vjerojatno je izveden iz osnove מוד koja je povezana s arapskim *madda* (= on se protezao, produžio, učinjen da nastavi), dosl.: "izmjerio je" (= heb. מוד "on je izmjerio"). Prema Hommelu, תמיד se odnosi na arapski. *ta'mid* (= fiksiranje, utvrđivanje), inf. od '*ammada* (= on je fiksirao, uspostavio). Geiger i Perles vide u תמיד sažimanje od תעמיד iz עמד (= stajati). Driver ga izvodi iz osnove מוד koja se pojavljuje u arapskom *mada* (= povećao je).■



Rabbi Shmuel Rabinowitz:

Vjera i suosjećanje

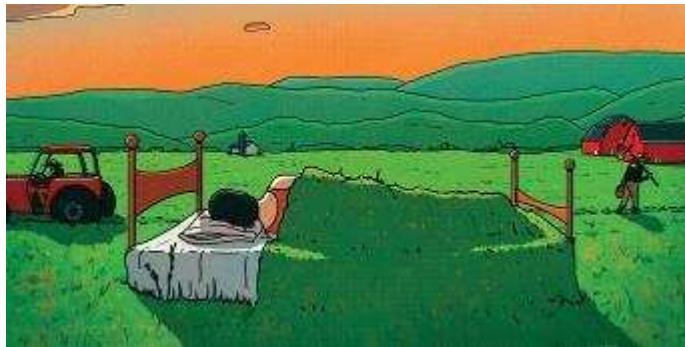
Paraša Behar, uglavnom se bavi zapovijedi o *šmita*, zapovijedi koja se ispunjava samo u Zemlji Izraela. Poljodjelac obrađuje svoju zemlju i uzdržava se od nje šest godina. Sedme godine naređeno mu je da ne obrađuje niti radi zemlju. Nadalje, urod koji izraste sedme godine ne pripada poljodjelcu, vlasniku polja. Umjesto toga:

"A urod šabata za zemlju neka vam bude za jelo: tebi, i robu tvome, i ropkinji tvojoj, i najamniku tvome, i naseljeniku koji živi s tobom. I sav njezin urod neka jedu [također] tvoja domaća stoka i zvijeri koje su u tvojoj zemlji." (Levitski zakonik 25, 6-7)

Ovo je zapovijed lišena ekonomske logike, posebice kada se radi o gospodarstvu koje se primarno temelji na poljoprivredi, kao što je bilo uobičajeno u vrijeme Tore. No, čak i ako se ne čini ekonomski logičnom, ona je duhovno i moralno logična.

Zašto se poljodjelca poziva da ostavi svoju zemlju da se odmara? U srednjovjekovnoj literaturi navedena su dva glavna razloga za to. Maimonides (Rabbi Moses ben Maimon, 12. stoljeće, jedan od najvećih mislilaca i rabinskih vjerskih autoriteta u judaizmu) u svojoj je knjizi "Vodič za zbunjene" objasnio da ova zapovijed pripada među one čija je svrha da razvijemo suosjećanje prema slabima i potrebitima. Sedme godine, urod se dijeli onima kojima je potreban, vlasniku polja, robu ili strancu. Čak su i divlje životinje jednake ljudima u jedenju s polja. Urod je *hefker* – bez vlasništva.

U Sefer HaChinuchu – knjizi o zapovijedima u Tori, napisanoj u Špa-



njolskoj u 13. stoljeću i koje autor nije pouzdano utvrđen – dan je drugačiji razlog za ovu zapovijed:

"Stoga je On, blagoslovljen neka je, zapovjedio da se sve što zemlja urodi te godine proglasi da je bez vlasnika – uz odmor tijekom nje (tj. tijekom godine) – kako bi se čovjek sjetio da zemlja koja mu svake godine donosi plodove ne rađa ih svojom [vlastitom] snagom i vrlinom. Jer postoji Gospodar nad njom i nad njezinim gospodarom – i kad On želi, zapovijeda mu (tj. gospodaru zemlje) da ih (tj. plodove) učini da su bez vlasnika." (Sefer HaChinuch, zapovijed 84)

Jesu li ovo doista dva različita razloga? Postoji li ovdje neslaganje među komentatorima? Čini se vjerojatnijim da su ovo dva dijela istog razloga. Kada osoba prepozna da nema potpuno vlasništvo nad njezinim dobrima i da je B-g pravi gospodar nad njom i njezinim dobrima, ona odriče se društvenog statusa koji proizlazi iz bogatstva koje je nagomilala, i u stanju je razumjeti da zapravo nema razlike između nje i bilo koga drugog, pa čak ni između nje i divlje životinje. Shvaća da nema razloga biti ponosna na svoju imovinu. Naprotiv, rečeno joj je da podijeli urod s drugima.

Vjera u B-ga čovjeku daje osjećaj

za proporciju u pogledu koncepta vlasništva. Istina, šest godina društvo djeluje prirodno, vlasnici imovine uživaju u svojoj imovini, a drugi manje. Ali je-

dnom svakih sedam godina, čovjek se mora sjetiti tko je pravi vlasnik. Time se čovjek podsjeća da ga imovina ne čini nadređenim drugima.

Kao nastavak ovoga, zanimljivo je vidjeti kasnije u paraši nekoliko moralno-socijalnih smjernica koje proizlaze iz ovog principa; na primjer, zabranu varanja drugih ili prijevara u trgovini; zapovijed posuđivanja novca potrebitima bez naplaćivanja kamata; obvezu da se pošteno i s poštovanjem postupa čak i prema onima koji su prisiljeni prodati se u ropstvo – kako je bilo uobičajeno u prošlosti; financijsko pomaganje članovima obitelji, i još mnogo toga.

Zapovijed o *šmiti* nije relevantna samo za sedmu godinu. To je zapovijed koja želi promijeniti svijest, dovesti osobu do dubokog razumijevanja da je ona i svi drugi vrijedni poštovanja i suosjećanja, bez obzira na svoje financijsko stanje. Ovo je zapovijed koja nas uči moći vjere u B-ga da stvori suosjećajnije i jednakopravno društvo. Utjecaj ove zapovijedi osjeća se i tijekom ostalih šest godina. Čak i kada osoba ne dijeli svoj urod s drugima, sjetit će se da joj njezino vlasništvo nad urodom ne daje više prava i da su drugi vrijedni suosjećanja, poštovanja i poštenog postupanja neovisno o njihovom financijskom stanju.■



Rabbi Mordechai Kamenetzky:

...All ga Je bilo strah pitati

Tora obično ne ostavlja prostora za formalna vjerska pitanja. Ona nam govori, bez ikakve dvojbe, koje odgovornosti i obveze moramo preuzeti na sebe da bismo bili vjerni Židovi. Svaka micva podrazumijeva žrtvu. Ponekad zahtijeva novčanu obvezu, ponekad obvezu vremena i morala. Ne uzima često u obzir ljudske kušnje na koje nailazimo kod izvršavanja micve. One su naš problem i moramo se nositi s njima kao ljudska bića i kao Židovi.

Ipak, ovog tjedna Tora neuobičajeno pruža prostor onima koji bi se mogli pokolebati u svojoj predanosti.

U Paraši Behar, Tora Židovskom narodu naređuje zakone *šmite*. Sva-ke sedme godine, rečeno nam je, zemlja Izraela treba mirovati. Nikakav se rad na zemlji ne smije obavljati. Ne smije biti žetve, niti se zemlja smije sijati ili žeti.

Držanje *šmite* pravi je test vjere. Zamislite! Čovjek ne smije požeti svoje žito, nego se mora osloniti na čistu vjeru za svoj svakodnevni obrok. Ipak, Tora ne završava samo sa rigoroznom zapovijedi. Tora se izravno bavi ljudskom emocijom povezanom s tim pitanjem. U Levitskom zakoniku 25:20 Tora predviđa ljudsku stranu. "I ako kažete u srcu svom: 'Što ćemo jesti sedme godine, gle, zemlja nije sijana niti je požeta?'" B-g uvjerava narod da će Njegov blagoslov biti obilan šeste godine i da će sedmu godinu proživjeti u blagostanju.

Ovo nije jedini put da Tora prepoznaje ljudski oprez. U vezi sa zapovijedi o osvajanju zemlje Kanaan, Tora navodi u Ponovljenom zakonu 7:17: "Možda ćete reći u srcu svom:

'Ovi su narodi brojniji od mene. Kako ću ih istjerati?'" B-g ponovno uvjerava Svoj narod da ih neće napustiti.

Pitanje je očigledno. Zašto se Tora obraća ljudskoj psihi? Zašto nam Tora jednostavno ne zapovijedi da pustimo zemlju da miruje, ili da osvojimo zemlju Kanaan? Ako postoje problemi ili strahovi u našim srcima, to su naši problemi. Ti strahovi ne bi trebali biti uključeni kao dio zapovijedi.

Isidore bi se sastajao sa svojim prijateljem Irvingom, radi posla, svaka dva tjedna. "Kako si, Irving?" Isidore bi uvijek pitao. "Kako su ti žena i djeca?" Irv bi uvijek promrmrljao uobičajene odgovore. "Dobro." "Malo slabije." "Moj sin Jack dobio je posao."

Ovo jednostrano ispitivanje trajalo je godinama sve dok jednog dana Isidore nije eksplodirao. "Irv," rekao je naglo. "Ne razumijem. Šest godina te pitam za tvoju ženu, tvoju djecu i tvoj posao. Niti jednom, sjeti se, niti jednom ti nisi mene upitao za

moju ženu, moju djecu, ili moj posao!"

Irv je slegnuo ramenima. "Oprosti, Izzie. Bio sam stvarno sebičan. Pa reci mi," nastavio je, "kako je tvoja žena? Kako su tvoja djeca? Kako je tvoj posao?"

Izzie je ispustio bolan uzdah i počeo jadikovati. Nježno je stavio ruku na Irvovo rame, stisnuo usne i polako odmahnuo glavom. "Ne pitaj!"

Reb Leible Eiger (1816.-1888.) objašnjava da možemo imati mnogo vjerskih pitanja. Vjernik se zapravo može bojati činjenice da postoji strah. "Je li mana u vjeri imati strah?" "Činim li krivovjerje strahujući od neprijatelja?" "Smijem li pitati?" Tora nam na dva mjesta kaže: "Imat ćete ta pitanja. Pitati ćete: 'Kako ću uzdržavati sebe i obitelj?' 'Brinut ćete se', 'kako ću nadvladati svoje neprijatelje?' 'Hoću li biti uništen?'" Tora nas uvjerava da postavljanje tih pitanja nije znak manjka vjere. Ne smijemo se osuđivati i smatrati pitanja kršenjem vjere. Život i uzdržavanje su smrtna obilježja. Ona opravdavaju smrtni strah.

Adam, prvi čovjek, izvorno je bio blagoslovljen vječnim životom bez potrebe da se brine o svom uzdržavanju. Nakon grijeha, bio je proklet smrću i rečeno mu je da će jesti u znoju čela svoga. Tora nas uvjerava da je ne samo ljudski nego i prihvatljivo brinuti se o ova dva pitanja – vlastitom uzdržavanju i preživljavanju, sve dok vjerujemo u B-žjamstva o tim brigama.

Gut šabes!■

Rabbi M. Kamenetzky je dekan Ješive South Shore.





Rabbi Lord Jonathan Sacks:

Politika odgovornosti

Knjiga Vajikra svoje 26. poglavlje započinje nevjerojatno jasnim uvjetima židovskog života pod savezom. S jedne strane, tu je idilična slika blagoslova božanske naklonosti. Ako Izrael bude slijedio B-žje uredbe i držao Njegove zapovijedi, imat će kišu, zemlja će davati svoj rod, živjet će u miru, narod će prosperirati, imat će djecu i B-žja prisutnost bit će u njihovoj sredini. B-g će ih učiniti slobodnima. "Ja sam slomio šipke tvog jarma i omogućio ti da hodaš visoko uzdignute glave."

Međutim, druga strana jednadžbe je zastrašujuća: prokletstva koja će zadesiti narod ako Izraelci propuste izvršiti svoju misiju svetog naroda:

"Ali ako me ne poslušate i u djelo ne provedete sve ove moje zapovijedi... podvrgnut ću vas strepnji, iznemoglosti i groznici što oči troše a život gase. Sjetve ćete svoje uzalud sijati - neprijatelji vaši njima će se hraniti... Pa ako me i unatoč tome ne poslušate, ja ću vas sedmerostruko kazniti za vaše grijehe. Slomit ću drsku oholost vašu i nebo nad vama učiniti kao željezo i zemlju vašu kao mjed... Gradove ću vaše pretvoriti u ruševine; svetišta ću vaša opustošiti, vaš ugodni miris neću više mirisati. Zemlju ću Ja pretvoriti u zgarište tako da će se vaši neprijatelji koji se u njoj nastane zaprepastiti nad njom... A onima od vas koji na životu ostanu po zemljama svojih neprijatelja, njima ću strah u srce utjerati. U bijeg će ih nagoniti šušta lista što zatrepti. Bježat će kao što se bježi od mača; padat će, iako ih nitko neće progoniti. (Lev 26,14-36)

Kad se pročita u cjelini, ovaj odlomak je sličniji literaturi Holokausta od bilo čega drugog. Ponavljanje izraza - "Ako nakon svega toga...

Ako unatoč tome... Ako unatoč svemu" - dolazi poput udaraca sudbine. To je odjeljak koji ostavlja podijeljen utisak, tim više zato što se toliko toga ostvarilo mnogo puta tokom židovske povijesti. Pa ipak, prokletstva završavaju dubokim obećanjem o utjehama koje će doći na kraju.

Unatoč svemu, B-g neće raskinuti svoj savez sa židovskim narodom. Zajedno će biti vječno. Oni će možda patiti, ali nikad neće biti uništeni. Proći će kroz izgnanstvo, ali će se na kraju vratiti.

Unatoč svemu, B-g neće raskinuti svoj savez sa židovskim narodom

Izražena sa krajnjom napetošću, to je logika saveza. Za razliku od drugih koncepata povijesti ili politike, savez ne vidi ništa neizbježno ili čak prirodno u sudbini naroda. Izrael neće slijediti uobičajene zakone o usponu i padu civilizacije. Židovski narod ne gleda svoje nacionalno postojanje u terminima kozmologije, kao nešto zapisano u strukturi svemira, nepromjenjivo i ustaljeno za sva vremena, kao što su to činili drevni Mezopotamci i Egipćani. Oni svoju povijest ne vide kao cikličnu, kao stvar rasta i propadanja. Umjesto toga, ona će na kraju ovisiti o moralnim izborima. Ako Izrael ostane vjeran svojoj misiji, on će prosperirati. Ako se udalji od svog poziva, trpjet će poraz za porazom.

Samo je jedan drugi narod u povijesti gledao na svoju sudbinu u sličnim terminima, a to su Sjedinjene američke države. Utjecaj hebrejske Biblije na američku povijest - koji je

započet dolaskom doseljenika i nastavljen od tada u predsjedničkoj retorici - bio je odlučujući. Jedan pisac ovako je opisao vjeru Abrahama Lincolna:

Mi smo narod stvoren savezom, posvećenošću nizu načela i razmjernom obećanja da ćemo podržati i unaprijediti određene obveze između nas i diljem svijeta. Ta načela i obveze su srž američkog identiteta, duša tijela politike. Oni čine američki narod jedinstvenim i osobito vrijednim među drugim narodima i u odnosu na njih. No, druga strana te zamisli sadrži upozorenje nalik upozorenjima koja su proroci upućivali Izraelu: ako iznevjerimo obećanja jedni prema drugima i izgubimo načela saveza, tada smo izgubili sve jer to je ono što mi jesmo.

Politika saveza je politika morala koja pokreće elementarnu vezu između sudbine naroda i njegovog poziva. To je državnost ne kao stvar moći, već kao stvar etičke odgovornosti.

Netko bi mogao pomisliti da je ta vrsta politike lišila narod njegove slobode. No, to je pogrešno. Teologija saveza naglašava politiku slobode.

Ono što se događa u Vajikra 26 jest primjena na razini naroda kao cjeline, nečega što je B-g na početku povijesti izrekao pojedincima:

Tada G-spod reče Kainu, "Zašto si ljut? Zašto je tvoje lice smrknuto? Ako činiš ono što je pravo, nećeš li biti prihvaćen? Ali ako ne činiš ono što je pravo, grijeh vrebao na tvom pragu; želi te zgrabiti, ali još mu se možeš oduprijeti." (Post 4,6-7)

Izbor je - kaže B-g - u tvojim ru-



(nastavak s 22. stranice) **Rabbi Lord Jonathan Sacks: Politika odgovornosti**

kama. Ti si slobodan učiniti ono što izabereš. Ali djela imaju posljedice. Ne možeš se prejedati, zanemarivati tjelovježbu i istovremeno ostati zdrav. Ne možeš se ponašati sebično i zadobiti poštovanje drugih ljudi. Ne možeš dozvoliti nepravdi da prevlada i održati skladno društvo. Ne možeš dopustiti vladarima da moć koriste za svoje vlastite interese bez da uništiš temelj slobodnog i plemenitog društvenog poretka. Nema ničeg mističnog u tim idejama. One su izrazito razumljive. Ali su također, neizbježno, moralne.

Izveo sam te iz ropstva u slobodu – kaže B-g – i osposobio sam te da budeš slobodan. Ali ne mogu i neću te odbaciti. Ja se neću miješati u tvoje izbore, ali ću te poučiti kakve izbore trebaš donositi. Poučit ću te konstituciji slobode.

Prvi i najvažniji princip je ovo: Narod ne može štovati sam sebe i preživjeti. Prije ili kasnije, moć će potkupiti one koji rukuju njome. Ako se sreća osmjehne i narod se obogati, postat će lagodan i na kraju dekadentan. Njegovi građani više neće imati hrabrosti boriti se za svoju slobodu pa će to spasti na drugačiju, više spartansku moć.

Ako postoje velike nejednakosti, ljudima će nedostajati osjećaj za opće dobro. Ako je vlada arogantna i neodgovorna, neće uspjeti postići vjernost ljudi. Ništa od toga ne oduzima tvoju slobodu. To je jednostavno scenarij u kojem se sloboda mora vježbati. Možeš izabrati ovaj ili onaj put, ali ne vode svi putevi do istog odredišta.

Kako bi ostao slobodan, narod mora štovati nešto više od sebe samoga, ništa manje nego B-ga, zajedno sa vjerovanjem da su sva ljudska bića stvorena na Njegovu sliku.

Štovanje samog sebe na razini naroda vodi u totalitarizam i izumiranje slobode. Bio je potreban gubitak više od 100 milijuna života u 20. stoljeću kako bi nas se podsjetilo na tu istinu.

Kad je suočen sa patnjom i gubitkom, postoje dva u temelju različita pitanja koja pojedinac ili narod može postaviti, a ona vode do prilično različitih ishoda. Prvo je, "Što sam ja, ili mi, učinio pogrešno?" Drugo je, "Tko nam je ovo učinio?"

Postoje dva u suštini

različita pitanja

koja si pojedinac ili narod može postaviti:

**"Što sam ja, ili mi,
učinio pogrešno?" i,
"Tko nam je ovo učinio?"**

Nije preuveličavanje ako kažemo da je to temeljni izbor koji odlučuje o sudbinama naroda.

Potonje neizbježno vodi u ono što je danas poznato kao *kultura žrtve*. Ona locira izvor zla negdje izvan sebe. To je nečija tuđa krivnja. Nisam ja (ili mi) taj koji je u krivu, već je to neki vanjski uzrok. Privlačnost te logike može nas nadvladati. Ona stvara simpatiju. Poziva nas na suosjećanje i često ga budi u nama. Međutim, to je duboko destruktivno. To vodi ljude do toga da gledaju na sebe kao na objekte, a ne na subjekte. Njima je 'učinjeno', a ne da su oni 'oni koji čine'; pasivni, a ne aktivni. Rezultati toga su ljutnja, gorčina, bijes i žarki osjećaj nepravde. Međutim, nijedan od njih nikada ne vodi do slobode, budući da se logika takvog načina razmišljanja odriče odgovornosti za trenutne

okolnosti u kojima se čovjek nalazi. Okrivljavanje drugih suicid je slobode.

Za razliku od toga, okriviti samog sebe je teško. To znači živjeti sa konstantnom samokritičnošću. To nije put do mirnog uma. Pa ipak, to je duboko osnažujuće. To podrazumijeva da, upravo zato što prihvaćamo odgovornost za loše stvari koje su se dogodile, mi također imamo sposobnost odabrati drugačiji smjer u budućnosti. Unutar uvjeta postavljenih savezom, ishod ovisi o nama. To je logična geografija nade, koja počiva na izboru koji je Mojsije kasnije definirao u sljedećim riječima:

Uzimam danas za svjedoke protiv vas nebo i zemlju da pred vas stavljam: život i smrt, blagoslov i prokletstvo. Život, dakle, biraj, da živiš ti i tvoje potomstvo. (Pnz 30,19)

Jedan od najvećih doprinosa koje je Tora dala zapadnoj civilizaciji je ovo: da sudbina naroda ne počiva u izvanjskom bogatstvu ili moći, usudu ili okolnostima, već u moralnoj odgovornosti: odgovornosti za stvaranje i održavanje društva koje poštuje B-žju sliku u svakom svom građaninu, bogatom kao i siromašnom, moćnom kao i nemoćnom.

Politika odgovornosti nije lagana. Prokletstva iz 26. poglavlja knjige Vajikra su potpuno suprotna od utješnog. Pa ipak, duboke utjehe kojom završavaju nisu slučajne, niti su samo lijepe želje. One su svjedočanstvo snage ljudskog duha kada je pozvan na najviši poziv. Narod koji vidi svoju odgovornost za zla koja ga zadese, jest također i narod koji ima neumoljivu snagu oporavka i povratka.

Šabat šalom.■

Prevela Anja Grabar



Rabbi Berel Wein:

Konačni pobjednik

Knjiga *Vajikra* započinje na vrlo visokom i pozitivnom nivou. Moše prima B-žansku objavu i vrši službu kao Veliki svećenik *Miškana* tijekom prvog tjedna njegovog posvećenja. Njegov brat Aharon postavljen je za stalnog Velikog svećenika, a djeca i potomci Aharona ostaju naročitom obitelji *kohanima* tijekom stoljeća Židovske povijesti.

Nakon objave na Sinaju i nakon što je Izrael prihvatio Toru, te nakon posvećenja *Miškana*, Židovski se narod očigledno nalazi u zenitu svog nacionalnog i duhovnog života. Ipak, ova ružičasta budućnost nije ono što će se uistinu i desiti. Na završetku knjige *Vajikra*, kojeg čitamo u ovoj tjednoj *parši*, ocrтана je jedna mnogo tmurnija slika.

Svatko tko je upoznat s poviješću Židovskog naroda iz stoljeća u stoljeće, svjestan je da sva ta strašna predviđanja koja se pojavljuju u ovoj tjednoj *parši* nisu preuveličana. Jedan profesor židovskih studija jednom mi je ironično prokomentirao da Židovsku povijest čine "samo

knjige i krv." Ovo je u dobroj mjeri i sažetak knjige *Vajikra*.

Dva su Aharonova sina smrtno stradala, pojavili su se mnogi zakoni i ograničenja kada je B-g Moše obrazložio Toru sa Sinaja, te grozne događaje koji će zadesiti Židovski narod – uništenje, izgon, i agoniju, sve je to do bolnih detalja opisano u ovoj tjednoj *parši*. Time knjiga *Vajikra* postaje istinska knjiga o Židovskoj povijesti, u svoj njezinoj slavnoj turobnosti.

Glavna potpora čitave

Tore je - "pravednik živi po vjeri."

Što reći na sve to? Ovo se pitanje nadvijalo nad Židovskim životom na svakom mjestu, u svakoj generaciji i okolnostima. Zbog nedokučive naravi B-žjeg upravljanja Židovskim zbivanjima, na pitanje nikada nije bilo niti barem dopola zadovoljavajuće odgovoreno. Knjige, zakoni i zapovijedi uglavnom i

nadalje ostaju tajanstveni kao i krv u Židovskoj povijesti.

Zbog toga Židovska povijest, osim što je sastavljen od knjiga i krvi, uglavnom se sastoji od religije i vjerovanja. To je ono na što su rabini možda mislili kada su izjavili da je prorok navijestio koja je glavna potpora čitave Tore - "pravednik živi po vjeri." A vjeru je uistinu teško postići i održati.

Prošlo stoljeće Židovskog života bilo je veliki izazov tradicionalnoj Židovskoj vjeri i zadalo joj teške udarce. Za mnoge Židove ona više nije opcija u njihovom arsenalu životnih vrijednosti. Ipak, očito je da je to jedna i jedina vrijednost koja nam može pomoći prebroditi nesigurnosti, proturječja, okrutnosti i opasnosti koje sačinjavaju trenutni Židovski život.

Sama Tora ne zacrtava jednostavan put za stjecanje vjere – zapravo, ona ima vrlo malo toga za reći u vezi same vjere. Međutim, na kraju javnog čitanja knjige *Vajikra* (kao i na završetku čitanja svih drugih





(nastavak s 24. stranice) **Rabbi Borel Wein: Konačni pobjednik**

knjiga Tore) mi ustajemo i osnažujemo se u našem vjerovanju i našoj vjeri.

Knjiga *Vajikra* pred nas postavlja prilično teške odluke. Opisani su blagoslovi i propasti, i očito je da je naše ponašanje, naši postupci i način života – sve ono što je u dosegu naših životnih izbora – ono što će odrediti našu osobnu sudbinu i budućnost nacije. Čini se da je to scenarij "sve ili ništa," i da nam Tora jedva, ako uopće, daje manevarskog prostora. A budući da je tolika toga na kocki, i posljedice neuspjeha su tako strašne, izazov koji stoji pred nama je dvostruko strašniji, čak užasavajući.

Ipak, Tora nas uvjerava da će Židovski narod kao entitet, ako već ne svaki pojedini Židov, nekako opstati i na kraju čak procvjetati, te baštiniti sve blagoslove opisane u ovoj tjeđnom čitanju Tore. Židovski će narod proživjeti mnoge poraze u dugoj povijesti civilizacije, u međudodnosu s nežidovskim svijetom. Ali niti jedan od tih poraza neće biti trajne ili vječne naravi.

Nekako će prividni pobjednik i osvajač postati pobijedeni, dok će Židovski narod nastaviti pokazivati otpornost i čvrstinu. Nakon nekoliko tisućljeća povijesti i svih vrsta događaja u ljudskoj rasi i narodima, na Židovsku je povijest teško gledati u bilo kojem drugom svjetlu. Stoga je stvarna poruka koja nam sjaji iz ovoj tjeđnog čitanja Tore poruka o vječnoj snazi Židovskog naroda. Ne samo da su preživjeli sve



nesreće opisane u ovoj tjeđnom čitanju Tore, već oni posjeduju i nevjerojatnu sposobnost da na kraju iziđu kao pobjednici, bez obzira koliko slabi bili njihovi izgledi.

**Židovski narod posjeduje
nevjerojatnu sposobnost
da na kraju iziđe kao
pobjednik, bez obzira
koliko slabi bili
njegovi izgledi**

Raši ističe uvjet "truda u Tori" kao interpretaciju prvog retka u *Behukotaj*. Trud u Tori sa sobom nosi mnoge nijanse, pored svog osnovnog značenja teškog i dosljednog učenja. U najširem smislu riječi može se reći da Židov koji se trudi, bez obzirom na kojem polju se on ili ona trudio, uvijek to mora činiti povezujući svoj trud s vrijednostima i ponašanjem koje nalaže Tora.

Ova zapovijed nije ograničena samo na talmudske učenjake u

Izraelu, već je to zapovijed koju treba držati svaki Židov, bez obzira kojim se poslom ili profesijom bavio. Život i opstanak Židova i Židovskog naroda u cjelini ovisi o tome da li su prisutne vrijednosti, životni stil i ponašanje u skladu s Torom, u svakom vidu ljudskog društva. Trud, u duhovnom smislu, nije ograničen samo na učilišta ili učenjake.

Rabini su nas, na temelju biblijskog retka, podučili da su ljudi rođeni da bi naporno radili; blago onome čiji je naporni rad u Tori. Ponovo, u svom užem smislu ovo se odnosi na učenjake i učenike Tore. Ali, također opet, u svom najširem značenju odnosi se na osobu koja je u stanju iskusiti i smatrati vrijednim život po Tori i njenim vrijednostima, bez obzira kakvim se poslom ili profesijom bavila. Osoba koja smatra da je Tora prati svugdje, uvijek će se ubrajati u one koji se trude u Tori, sa Torom i za Toru.

Šabat šalom ■



Rabbi Yissocher Frand:

Mi se trudimo i oni se trude; mi trčimo i oni trče – Koga briga kako se oni trude i trče?

Prvi Midraš Raba u Paraši Bechukosai povezuje početni redak paraše, "Ako budete slijedili Moje uredbe i obdržavali Moje zapovijedi i izvršavali ih; tada ću vam dati kiše u njihovo vrijeme, i zemlja će dati svoj urod i drveće poljsko će dati svoj plod" (Brojevi 26:3) s retkom u Tehilim "Razmotrio sam putove svoje i vratio svoje stope Tvojim svjedočanstvima." (Tehilim 119:59).

Midraš komentira: David je rekao: "Gospodaru Svemira, svaki dan u mislima proračunavam i kažem sam sebi da idem na to i to mjesto." Drugim riječima, Midraš se koncentrira na izraz *im behukosai telehu* (ako budete HODALI po Mojim uredbama). Ovo je čudan izraz. Očekivali bismo da kaže "Ako se budete DRŽALI Mojih uredbi." Na osnovu upotrebe glagola *telehu* (hodati), Midraš citira redak iz Tehilim koji govori da se bi se Kralj David, svakog jutra kada bi se probudio, razmišljao o svim mjestima kamo je tog dana namjeravao otići. Ali David je zaključio da, unatoč njegovim razmišljanjima i planovima, njegove bi ga noge uvijek odvele u Dom molitve i učenja. Bez obzira na njegove umne nakane, noge bi ga automatski uvijek odvele u Bejt Midraš.

To je Midraš Raba u obliku kakvog ga imamo. Međutim, Kesav Sofer navodi drugačiju verziju istog Midraša. U verziji koju citira Kesav Sofer, Kralj David kaže da se svako jutro budio planirajući otići u kazališta, cirkuse i stadione, ali su ga umjesto toga noge odvele u Dom molitve i učenja.

Bolje možemo razumjeti Davida koji se ujutro budi i kaže "Moram ići u kupovinu, moram otići u Kon-



zum, moram ići ovdje, moram ići ondje, itd." Možemo razumjeti neke neobavezne zadatke na njegovom popisu koji bi ga odveli ovdje i ondje. Ali zašto bi Kralj David htio ići u kazališta, cirkuse i stadione? Ovo nam je teže razumjeti. Zašto bi to htio učiniti?

Kesav Sofer nudi dva tumačenja. Jedno tumačenje jest da *hazal* kažu da će se u budućim vremenima svi stadioni i kazališta pretvoriti u Domove učenja i molitve. Kralj David kaže: "*Ribono šel Olam* (Gospodaru Svemira), jedva čekam da dođe taj dan. Želim moći ići u PRETVORENA kazališta i stadione." *Ribono šel Olam* kaže: "Ne! To će se dogoditi tek u dalekoj budućnosti. U međuvremenu, tvoje noge će te odvesti u prave Domove učenja i molitve."

To je prvo tumačenje Kesav Sofera. Ali onda on daje nevjerovatno drugo tumačenje: Kralj David htio je otići na stadion. Htio je otići u kazališta. Zašto? Jer je htio vidjeti kako se ponašaju sportaši i kako se ponašaju navijači. Htio je promatrati predanost koju sportaš ulaže u svoju profesiju.

Kada čitamo o ljudima koji su vrhunski sportaši, zapanjujuće je vidjeti koliko sati dnevno provode trenirajući kako bi usavršili svoje vještine. Takvi plivači ili gimnastičari – ponekad i mlada djeca –

koji se natječu za olimpijske medalje, provode nevjerovatnu količinu vremena intenzivno trenirajući prije natjecanja. To je njihov život! Godinama dnevno provode po osam ili deset sati na to!

To su sportaši. Ali razmotrimo i sportske navijače: Opsesija koju ljudi imaju prema sportu ne može se u potpunosti opisati. Malo znam o Oriolesima i Ravensima. Dobro, ne mogu reći da sam takav *cadik* da sam potpuno izdvojen od toga. U redu. Ali na radiju, nevjerovatno je što se događa na "sportskim kanalima." Ljudi mogu razgovarati o svojim timovima i analizirati sve igrače 24 sata na dan, sedam dana u tjednu! Dan kada se održava draft im je kao "trodnevni *jom tov*." A to čak nije ni utakmica! Provode tri dana nagađajući koga bi klub MOGAO izabrati da u buduću igra u timu. Potom slijedi cijela analiza – jesu li dobro odabrali ili nisu dobro odabrali! Možda su trebali izabrati nekog drugog!

Dovid HaMeleh želio je vidjeti u čemu se sastoji predanost i u čemu se sastoji potpuno posvećenje nekom sporednom zanimanju! Što znači voljeti nešto svim srcem? Rekao je: "Želim ići u kazališta i cirkuse jer znam da ću tamo vidjeti primjere potpune predanosti nekom pozivu – i iz toga želim naučiti kako takvu predanost primijeniti na vlastito učenje i vlastitu Službu B-gu!"

Postoji poznati *vort* Chofetza Chaima. Na *masehta sijumu* kažemo: "Mi se trudimo i oni se trude; mi se trudimo i primamo nagradu, oni se trude i ne primaju nagradu, mi trčimo i oni trčimo..." Chofetz Chaim je pitao: "Koga briga što 'oni trče'? Ko-



(nastavak s 26. stranice) **Rabbi Vissocher Frand: Mi se trudimo i oni se trude; mi trčimo i oni trče** **– Koga briga kako se oni trude i trče?**

ga briga kako se 'oni trude'?" On da je isti odgovor: Ako netko želi znati što je istinski trud – gledajte njih! Ako netko želi znati što je istinska strast – gledajte njih! To je tip predanosti i angažmana koji moramo unijeti u našu vlastitu *Avodas Hašem* (službu B-gu).

To je, kaže Kesav Sofer, tumačenje ovog Midraša, prema njegovoj verziji teksta.

Novo viđenje završnog retka Knjige Levitski zakonik

Na samom kraju paraše nalazi se micva o *temuri*. Ova micva zauzima tek jedan jedini redak u cijeloj Tori – "Neka ne pravi razliku između dobrog i lošeg i neka ga ne zamjenjuje; a ako ga zamijeni, tada će i ono i njegova zamjena biti sveti, ovo se ne može otkupiti." (Levitski zakonik 27:33). Halaha je da ako je osoba namijenila neku životinju za prinos i želi je zamijeniti drugom životinjom, to joj nije dopušteno učiniti. Ako to ipak pokuša učiniti, ta zamjena ne funkcionira i obje životinje na kraju postaju svete.

Sljedeći redak u Tori, koji je ujedno zadnji redak u Knjizi Levitski zakonik, jest: "Ovo su zapovijedi koje je Vječni zapovjedio Mojsiju da ih preda djeci Izraelovoj na Sinajskoj gori." (Levitski zakonik 27:34). Doslovno pročitano, ovaj završni redak je općenita izjava koja se odnosi na sve micvot koje se pojavljuju u Sefer Vajikra. To bi značilo puno više od 200 micvot na koje se odnosi ovaj redak! Ovo uključuje sve micvot o žrtvama, sve zabranjene odnose, desetke raznih micvot koje se pojavljuju u paraši Kedošim, sve micvot o *kehuni*, *jomim tovim* u paraši Emor, i tako dalje. To bi bilo doslovno tumačenje – da se "elu hamicvos..." u

ovom zadnjem retku sefera odnosi na sve micvot u Sefer Vajikra.

Vidio sam komentar u seferu Milchamos Yehuda da se ovdje možda krije druga poruka. Prema Milchamos Yehuda, možda se sa "elu hamicvos ..." ne misli se na skup svih micvot u Knjizi Vajikra, nego se odnosi konkretno na dvije micvot s kojima Sefer Vajikra završava: (1) Halahu da ako osoba donira nešto kao *hekdeš* (posvećenu imovinu) i onda to želi otkupiti, mora dodati 20% na vrijednost stvari koju želi otkupiti (Levitski zakonik 27:31) i (2) Halahu o *temuri*, da ako osoba pokuša zamijeniti životinju koju je već proglasila za *kodēš* (svetom), tada će rezultat biti da će i izvorna životinja i njezina 'zamjena' biti *kodēš*!

On citira Rambama na kraju Hilhot Temura:

"Čini mi se da je razlog koji stoji iza micve o *temuri* sličan razlogu za dodavanje 20% na vrijednost njegove kuće ako je otkupljuje (od pripadanja Beit HaMikdašu). Tora je prodrila u najdublje misli čovjeka i djelić njegove zle sklonosti, jer u prirodi je čovjeka da želi uvećati svoju imovinu i biti pretjerano zaštitnički nastrojen prema svom novcu. I premda se u početku zavjetovao i posvetio svoju imovinu, možda je požalio i sada želi otkupiti svoju imovinu natrag od *hekdeša* za manje nego što stvarno vrijedi. Stoga, Tora kaže (kao da nameće kaznu), da ako želi otkupiti svoju imovinu, mora dodati petinu. Slično, ako je netko posvetio životinju (s 'kedušas ha-gu' (svetosti tijela)), možda se predomislio. Možda će pokušati zamijeniti ovu životinju za drugu životinju manje vrijednosti. Kad bi mu Tora dopustila da 'nadogradi' svoj

prinos, zamjenjujući manje vrijednu životinju vrijednijom, moglo bi doći do toga da zamijeni vrijedniju životinju za manje vrijednom, govoreći da je ova nova bolja. Stoga, mu je Tora zapriječila put ne dopuštajući nikakve zamjene i kažnjava ga za pokušaj zamjene (tako da obje životinje postanu svete). Sve je to osmišljeno da oblikuje njegovu zlu sklonost i poboljša njegove misaone procese. O tome se radi u Tori. Većina zakona Tore nije ništa drugo nego savjet Velikog Savjetnika za poboljšanje naših vrijednosti i ispravljanje naših postupaka." (Hilchot Temurah 4:13)

Krajnji cilj Tore je učiniti nas boljim ljudima s boljim *hašhafot* (vrijednostima) i boljim *midot* (karakternim osobinama). Ove dvije micvot – dodavanje 20% za otkup *hekdeša* i kazna za pokušaj zamjene svete životinje – tu su da razbiju naše loše navike, jer Tora zna da ljudi imaju tendenciju biti škrti. Ne žele se rastati od svog novca. Stoga Tora kaže da se to radi kako bi se razbile te navike. Ovi zakoni su indikativni. Oni nam govore o svrsi cijele Tore općenito. O tome se radi u Tori: *L'saken ha-dejos, u'l'jašer ha'maasim!* (Popraviti naše vrijednosti i ispraviti naša djela!)

Ovo, prema Milchamos Yehuda, daje novo značenje završnom retku u Sefer Vajikra. "Elu hamicvos..." odnosi se na ove dvije micvot na kraju paraše Behukosai – o *temuri* i *hekdešu* – koje ukazuju na svrhu svih micvot Tore – na poboljšanje naših vrijednosti i ispravljanje naših djela!

Hazak hazak v'nishazek. (Budimo jaki, budimo jaki i osnažimo jedni druge.)■



Rabbi Shaul Rosenblatt:

Teška vremena najveći su životni pedagog

Fizičar Stephen Hawkins izjavio je da Nebo ne postoji. Baš mi je zanimljivo kako on može iznijeti tako konačan zaključak. Može se tvrditi da nema dokaza da postoji Nebo ili se može reći 'ne vjerujem' u postojanje Neba, ali reći da Nebo sigurno ne postoji može proizaći jedino iz slijepog vjerovanja. Nikada neću razumjeti kako takozvani znanstvenici mogu biti toliko neintelektualni.

Paraša prvo govori o dobru koje će zadesiti Židovski narod ako bude živio u skladu sa svojom zadaćom da bude svjetlo narodima, a onda govori o onome što će se dogoditi ako ne bude. Nažalost, ovaj drugi dio *paraše* čini mnogo veći dio povijesti Židovskog naroda od početnog.

Ovo je ideja u vezi B-ga za koju vjerujem da je bitna čak i za ateiste.

U ovojtoj *paraši* prorečen je čitav niz strašnih stvari – i sve su se obistinile u Židovskoj povijesti. Mi u tome ne vidimo surovog i nebrizljivog B-ga. Upravo suprotno – to je dio B-žjeg angažmana i uključenosti u naše živote; važan dio Njegove ljubavi. Roditelj koji ne kazni svoje dijete koje iz zabave neprestano istrčava na cestu ne brine se kako valja za dobrobit svoga djeteta.

Monoteistička definicija B-ga sastoji se iz tri dijela – nedostaje li i jedan od njih to više nije monoteizam:

1. On je Stvoritelj vremena i prostora (ne samo onaj koji je uobličio ono što je već postojalo),



2. On je Održavatelj – aktivni izvor svih sila u svakom trenutku

3. On je Upravitelj – osobno sudjeluje u našim životima, vodi nas i odaziva se na naše pozive u svakom trenutku. Drugim riječima, ne postoje nesreće, ne postoje slučajnosti. Sve se događa s razlogom.

Ovaj treći aspekt stoji u pozadini vrlo važne perspektive judaizma: kada se dogodi nešto loše, Židov ne jadicuje, ne žali se, ne gleda koga bi mogao okriviti. On se jednostavno pita što on može naučiti iz tog iskustva. U ovome je sadržana i poruka – kako ću to naučiti?

Kada prolazimo kroz teška razdoblja, volimo jadicovati i žaliti sebe same; volimo se žaliti i osjećati ogorčenima; volimo prebaciti krivnju na nekog drugog i osjećati se pravednima. Problem je u ovome –

niti jedan od tih pristupa nas ne čini sretnima. Zapravo, obično nas čini poprilično nesretnima. Nikada nisu okolnosti te koje nas uznemire; uvijek je to način na koji smo ih odlučili doživjeti. A kod bolnih situacija, najčešće izabiremo jednu ili više od gore navedenih stvari – i na taj način doprinosimo svom vlastitom jadu.

No postoji i druga mogućnost – i kao što sam rekao, nije potrebno da vjerujete u B-ga da biste na svijet gledali na takav način. Kada se pred vama nađu nevolje, zašto da se ne pokušate zapitati što možete naučiti iz toga što se događa? Ja osobno ne vjerujem da postoji išta što se može dogoditi u našim životima, a da iz toga ne možemo nešto naučiti. I obično puno više naučimo iz boli nego

**Kada se dogodi nešto loše,
Židov ne jadicuje,
ne žali se, ne gleda
koga bi mogao okriviti.
On se pita što on može
naučiti iz tog iskustva**

li iz ugone. Život je jedno veliko iskustvo učenja i svaka situacija je potencijalna prilika da nas usmjeri da budemo bolji ljudi – bolji roditelji, bolji prijatelji, bolji supružnici, bolja djeca. Kada smo u stanju teške trenutke doživjeti kao ukazivanje na put, a ne kao breme, iznenađujuće je koliko se još u životu može rasti – i kako dostojanstveno možemo kročiti naprijed kroz teške trenutke u životu.■



Rabbi dr. Abraham J. Twerski:

Priručnik našeg Stvoritelja



odstupimo od Tore.

U Rečenicama otaca, upućuje nas se da se držimo Tore, "ne kao slugе koje služe svom gospodaru za nagradu, već kao slugе koje služe svom gospodaru bez da očekuju nagradu". Kako onda da razumijemo gore navedene stihove ?

Kada kupite novi automobil, dobit ćete "korisnički priručnik" koji vas upućuje kako da se brinete za svoj automobil tako da optimalno funkcionira i dugo potraje. Ako se čovjek drži tih uputa, on za to ne dobija "nagradu". On jednostavno izvlači najbolje od automobila.

Hašem je stvorio čovjeka i dao čovjeku Toru kao "korisnički priručnik". Ako zanemarimo slijediti upute, nećemo biti "kažnjeni", ali ćemo jednostavno trpjeti posljedice toga što se nismo brinuli za organizam prema uputama Proizvođača.

Pitanje kontrole

Brojat ćete si sedam ciklusa šabatnih godina... Zatrubit ćeš isprekidanim zvukom na šofaru... Posvetit ćete pedesetu godinu i objaviti slobodu po cijeloj zemlji (25,8-10)

U knjizi *Successful Relationships* (Uspješne veze) raspravljao sam o pitanju "kontrole" i ukazao na to da je najčešći element koji remeti ljudske odnose, bilo to između muža i žene, roditelja i djeteta, poslodavca i zaposlenika, među prijateljima ili u bilo kojem drugom odnosu, pokušaj jedne osobe da kontrolira drugu osobu. Iako bi trebalo biti sasvim jasno da je taj pokušaj da se kontrolira druge uzaludan i destruktivan, takvo ponašanje ostaje i dalje, na štetu svih uključenih. O otporu pre-

ma tome da se prepusti kontrola raspravlja se u eseju R. Chaima Zaicheka (*Chochmas HaMatzpun, Vayikra str. 662*).

U Levitskom zakoniku 25,39-40, Tora kaže da gospodar ne smije zlostavljati slugu po pogodbi i da će ga nakon šest godina službe ili u jubilarnoj godini mora pustiti da ode slobodan. Pred kraj razdoblja Prvog Hrama, Izraelci su kršili ovaj zakon i odbijali osloboditi svoje slugе. Prorok Jeremija, ih je oštro upozorio, i u početku su oslobodili svoje slugе, ali ubrzo nakon toga su se oglasili na to i uzeli ih natrag. Jeremija im je tada rekao da je njihovo opiranje zapovijedi iz Tore da otpuste svoje slugе izazvalo božanski gnjev i da će biti kažnjeni tako što će ih pokoriti njihovi neprijatelji i biti će prognani iz zemlje (*Jeremija 34*).

Jeruzalemski Talmud (*Roš Hašana 3,5*) navodi da prije njihovog oslobođenja iz egipatskog ropstva, dok je agonija ropstva u umovima Izraelaca još uvijek bila svježja, B-g im je naredio da poštuju zakon o oslobađanju ugovornog slugе nakon šest godina. Od svih 613 *micvi*, B-g im je dao uputu u vezi te *micve* jer će njihova osobna patnja kao robova pojačati njihovu poslušnost. Ipak, i pored njihove povijesti patnje kao robova, i usprkos prorokovoj izjavi da će biti teško kažnjeni, Izraelci nisu mogli prevladati "želju da budu gospodari nad svojim slugama."

Hinuh (*micva 331*) navodi da je proglašenje slobode zvukom šofara na Jom kipur godine Jubileja trebao pobuditi emocije kod ljudi i probuditi njihovu duhovnost. Činjenica da je oslobođenje trebalo stupiti na snagu po čitavoj zemlji, koju svi dijele, smanjilo bi otpor gospodara da oslobode svoje slugе. To se trebalo dogoditi upravo na dan Jom kipura, na dan u kojem će duhovnost ljudi biti na visokoj razini.

R. Zaichek ističe da sve ovo uka-

zuje na dvije stvari: da postoji snažan poriv da se bude gospodarom nad drugima, i velika poteškoća u odricanju od kontrole.

Promatrao sam ovaj nesretan fenomen u narušenim međuljudskim odnosima. Ljudi su žrtvovali svoju osobnu sreću i sreću svog doma zbog njihove nevoljkosti da se odreknu kontrole. Zlostavljanje supružnika i djece, bilo fizički ili emocionalno, nije ništa drugo nego poriv za kontrolom koji je otišao u krajnost.

Ja mislim da potreba kontrole nad drugima može proizaći iz osjećaja nedoraslosti i posustalog samopoštovanja. Osjećaj da netko ima moć nad drugom osobom može potaknuti posrnulo samopoštovanje. Ako se osoba osjeća zadovoljnija sobom, možda neće imati potrebu da upotrijebi svoju moć nad drugim ljudima.

Potreba za kontrolom drugih vrlo je nezdrava. To ne znači da je netko moćna osoba. Naprotiv, to je znak da osoba pokušava prevladati svoj osjećaj slabosti dominirajući nad drugima. Istinski moćna osoba je osoba koja je gospodar nad samim sobom, koja može vršiti samokontrolu, umjesto da kontrolira druge (*Rečenice otaca 4,1*).

Veza koja postoji unutar obitelji trebala bi biti ljubav. Ali ljubav ne može boraviti tamo gdje postoji kontrola. Ljudi nastoje druge kontrolirati prvenstveno putem zastrašivanja. Oni moraju biti svjesni da se ljubav i strah međusobno isključuju. Zastrašivanje ima za posljedicu ogorčenost, a ne ljubav.

Iako *micva* o godini Jubileja trenutno nije na snazi, pouka ove *micve* nas treba usmjeravati u našim životima. Nemojmo zaboraviti da je prorok rekao da bi odbijanje da se odrekne kontrole imalo strašne posljedice. Ovo je jednako tako istinito sada kao što je bilo i onda. ■



Rabbi Dovid Goldwasser:

Misija Izvršena

"Ako me ne poslušate i ne izvršite sve ove zapovijedi, ako ti budu Moje uredbe mrske ... poništavaš Moj savez" (Vajikra, 26,14-15).

Raši objašnjava da su ta dva *pesukim* popis sedam grijeha u njihovoj prirodnoj progresiji koja počinje time da čovjek propusti pomučiti se oko učenja Tore što vodi do neizvršavanja *micvot*. Potom je bijesan na druge koji izvršavaju *micvot*, mrzi mudrace, ometa druge u izvršavanju *micvot*, pobija ih i na kraju negira postojanje Hašema.

Hasam Sofer u to sumnja i napominje da ima ljudi koji se neće pomučiti s učenjem Tore, a ipak ne poriču postojanje Hašema.

Rav Schwadron primjećuje da je čovjekov pad postepen i sastoji se od sedam koraka. To je postepena spirala koja napreduje različitim brzinom, ponekad sporije, i ne možemo uvijek razabrati gdje se (na njoj) čovjek nalazi. Ipak nesumnjivo, kaže rav Schwadron, ako osoba živi dovoljno dugo, ona će na kraju poraći postojanje Hašema.

Talmud (*Suka 52a*) prenosi da će u budućnosti Hašem pogubiti zao nagon u prisutnosti pravednika i zlotvora. Pred pravednicima će se pojaviti kao planina, a pred zlotvorima kao vlas kose. I jedni i drugi će zaplakati. Pravednici će reći: "Kako smo uspjeli nadvladati takvu planinu?" Zlotvori će reći: "Kako nismo bili u stanju pobijediti tu vlas kose?"

HaGaon rav Josef Šalom Eljašiv analizira ovu pripovijest, te napomi-



nje da *cadik* predviđa kraj od samog početka - on vidi ono što Tora govori - i pobrinut će se da bude oprezan u svemu što radi. Zla osoba ne pazi na tu finu liniju truda oko Tore - širina vlasi kose koju *jecer hara* uvija, a što u konačnici postaje teški konopac sastavljen od mnogo niti, odvodi ga u propast.

Rabin Zalman Sorotzkin u svom *Sefer Maznajim l'Tora* napominje da čak i prekid u učenju Tore može rezultirati zaboravom *halahot* i pogrešnim tumačenjem Tore. Talmud (*Šabos 147a*) priča o mudracu, rabinu Elazaru ben Araku, kojeg je privukao luksuzni život nekog mjesta na sjeveru Izraela. Kad se vratio, ustao je da čita iz Tore, ali umjesto da pročita "*hakodeš haze lahem*", on je pročitao "*hahareš haja libam*," tj. nije mogao čak ni pročitati ispravno riječi iz svitka Tore jer je zaboravio što je naučio.

Talmud (*Šabos 105b*) nam kaže da je zapravo to "strategija zlog nagona. Danas kaže

'napravi ovo' a sutra 'napravi ono' i tako sve dok ga ne usmjeri prema štovanju idola."

Jedina nada je da će čovjek na svojoj silaznoj spirali i dalje biti u mogućnosti obuzdati se i učiniti *tešuva*. Učimo (*Brahos 4b*) da anđeo Mihael može skočiti preko svijeta u jednom skoku; anđeo Gavriel to može učiniti u dva skoka; Elijahu HaNavi može skočiti preko svijeta u četiri skoka, dok anđelu smrti treba osam. Objašnjeno je, budući da je Mihael poslan da ostvari velike stvari, nema potrebe za kašnjenjem. Međutim, Gavriel je anđeo suđenja i treba mu nešto više vremena kako bi se čovjeku omogućilo da se pokaje. Elijahu dolazi govoriti o iskupljenju i putem nailazi na brojne prepreke. Anđeo smrti odugovlači kako bi dao čovjeku vremena za pokajanje, pa da se njegova odluka može poništiti. Zanimljivo je napomenuti da anđelu smrti treba osam koraka u odnosu na sedam razina čovjekovog duhovnog pada.



(nastavak s 30. stranice) **Rabbi David Goldwasser: Misija izvršena**

Rabin Jehezkel Levenstein, Mašgiah iz Mira, objašnjava da, ako nema *ameiluta* (truda), čovjek nije ostvario svoju misiju u životu. U stvari, kaže on, čovjekova prirodna odbojnost prema zadacima koji zahtijevaju veliko naprezanje, sprečavaju ga od postizanja njemu namijenjenog životnog djela. Svaka osoba je dužna napregnuti se do krajnjih granica svojih sposobnosti, rješavati izazove, pobjeđivati svoje protiv-

Čovjekova prirodna odbojnost prema zadacima koji zahtijevaju veliko naprezanje, sprečavaju ga od postizanja njemu namijenjenog životnog djela

nike i ostati uporan u svojoj predanosti. On podsjeća da naboj koji se nalazi u Tori (*Devarim* 30,12) "To (Tora) nije na nebu" znači da je čovjek dobio snagu i sposobnost da postigne ciljeve i da mu ne treba nikakva nadnaravna pomoć. To također može značiti da se, ako čovjek čeka da mu sve "padne" s neba, bez ikakvog napora s njegove



strane, to neće dogoditi.

HaGaon rabin Moše Šmuel Šapiro, *roš ješiva* Be'er Ja'akov, podigao je veliki kredit za održavanje ješive. Kad je došlo vrijeme da vrati zajam, ješiva je bila u još očajnijoj situaciji, te je odlučeno da se sazove hitan sastanak dobrotvora ješive kako bi se prikupila sredstva. Skup je osobnim prisustvom uvećao *Roš ješiva* koji je govorio o važnosti potpore ješivi, te kako je zahvalan na njihovoj velikodušnosti i razumijevanju.

Na kraju večeri, donacije su skupljene u omotnicu, zapečaćene i predane *Roš ješivi*. Rabin Moše Šmuel je omotnicu spremio u džep i polako se, u društvu jednog od učenika, zaputio svojoj kući. Putem je razmišljao o jednoj talmudskoj raspravi. Kad je stigao kući, brzo je s police izvukao Gemaru i sjeo da uči. Istinski se zadubio u učenje.

Kad je sljedeće jutro došao *gabaj*, raspitivao se koliko je novca sakupljeno. *Roš ješiva* mu je rekao da još nije otvorio omotnicu.

"Zašto?" uskliknuo je iznenađeno *gabaj*.

Odgovor koji je dobio važna je lekcija iz *ameilut b'Tora*. Rekao je: "Jednostavno nisam imao vremena da je otvorim, jer bih onda morao brojati novac, napraviti neophodne kalkulacije, odlučiti kako raspodijeliti sredstva. Sutra, kad dug dospijeva, otvorit ću omotnicu. Ako nam bude nedostajalo sredstava, siguran sam da će se *Hakadoš Baruh Hu* pobrinuti za manjak."■

Prevela Dolores Bettini





Rabbi YY Jacobson:

Oprostite se sa svojom starom percepcijom B-ga

Beskrajna potraga

Priča:

Bio je Simhat Tora, a učenici Rabbi Mendela iz Horodoka [Vitebska], od kojih su mnogi tjednima putovali kako bi proveli radosni blagdan sa svojim Rebeom, čekali su njegov ulazak u sinagogu za recitiranje stihova *Ata Hor'eisa* i obilazak *hakafot*. Ipak, Rebe se nije pojavio. Prolazili su sati, a Rabbi Mendel je još uvijek bio povučen u svojoj sobi.

Konačno, su pristupili Rabbi Schneuru Zalmanu iz Liadija, koji je studirao s Rabbi Mendelom u Mezeritchu pod vodstvom Velikog Magida. Možda će Rabbi Schneur Zalman, kojeg je Rabbi Mendel štovao i volio, pokušati ono što se nije-dan drugi hasid ne bi usudio: ući u Rebeovu sobu i zamoliti ga da se pridruži svojim sljedbenicima koji su ga nestrpljivo čekali.

Kada je Rabbi Schneur Zalman ušao u radnu sobu Rabbi Mendela, zatekao je hasidskog majstora duboko zadubljenog u mislima. "Hasidim Vas čekaju," rekao je Rabbi Schneur Zalman. "Zašto im se ne pridružite za *hakafot*?"

"Postoji stotinu značenja retka *Ata Hor'eisa*," povikao je Rabbi Mendel, "a ja ih još ne razumijem sva u potpunosti. Nikako ne mogu izaći i izgovoriti redak bez ispravnog razumijevanja njegova značenja!"

"Rebe!" rekao je Rabbi Schneur Zalman. "Kada postignete potpuno razumijevanje stotinu značenja *Ata Hor'eisa*, otkrit ćete još stotinu značenja koja tek trebate shvatiti..."

"U pravu si," rekao je Rabbi Mendel, ustajući sa svog mjesta. "Hajde, idemo na *hakafot*."

Odbacivanje starog?

Zanimljiv redak u ovoj tjednoj drugom odjeljku, Behukosai, glasi: "Je-

sti ćete vrlo staro [žito] i uklonit ćete staro da napravite mjesta za novo." (Levitski zakonik 26:10)

Homiletsko tumačenje retka shvaća da "vrlo staro" simbolizira B-ga, koji je "tu" od pamtivijeka i koji predstavlja vječnost. Treba jesti i utažiti glad "vrlo starim" B-gom.

Ipak, dođe vrijeme u našem životu kada trebamo "ukloniti staro da napravimo mjesta za novo." Nikada ne bismo smjeli zapeti u našim starijim definicijama B-ga. Moramo biti spremni napustiti našu staru percepciju B-ga radi stvarnijeg i zrelijeg odnosa s krajnjom stvarnošću.

Nije uvijek lako, ali ovo je put naprijed.

Naše stare definicije B-ga mogu postati zamke koje guše našu kreativnost, ometaju naš rast i drže nas zaglavljenima u glibu naših strahova, trauma i nesigurnosti. B-g može postati opijum, izlika da ne prihvatimo istinski izazov. Religija nažalost postaje faktor koji nas koči od objektivne procjene naših života i hrabrosti da ponovno promislimo o svojim greškama ili lošem funkcioniranju.

Jedina definicija B-ga u judaizmu jest da On nema definiciju. To znači da je odnos s B-gom volja da se suočimo sa svakom zonom komfora, svakom ovisnosti, svakom fiksnom paradigmom. To znači otvorenost za ono tajnovito i konačnu spoznaju da "ne znam."

Duhovna frustracija

Prije nekog vremena, jednog jutra mi je prišao jedan čovjek u sinagogi i izrazio svoju tjeskobu zbog činjenice da više ne doživljava B-ga u svom životu.

"Kada sam izvorno prije mnogo godina postao *baal-tešuva* (osoba koja se vratila židovskoj vjeri i pra-

ksi)," rekao je, "osjećao sam intimni odnos s B-gom. Osjećao sam Njegovu istinu i Njegovu dubinu. "Danas sam," nastavio je čovjek, "još uvijek praktični Židov. Svako jutro stavljam tefilin, molim se tri puta dnevno, držim šabat i ne jedem škampe. Ali B-g je odsutan iz mog života." "Kako da ponovno postanem *baal-tešuva*?" pitao se taj Židov.

Kad sam mu pogledao lice, primijetio sam suzu u njegovom oku. Pomislio sam da je on možda puno bolje nego mnogi ljudi rođeni i odrasli kao praktični Židovi koji nikada nisu pustili suzu zbog B-žje odsutnosti iz svojih života. Mnogi od nas čak nisu ni svjesni činjenice da postoji mogućnost da uživaju u istinskom osobnom odnosu s Vječnim.

Usred našeg emotivnog razgovora, primijetio sam na stolu 200 godina staro hasidsko djelo pod naslovom "Noam Elimelech." Otvorio sam knjigu, čiji je autor hasidski učenjak iz 18. stoljeća, Rabbi Elimelech iz Liszhenka, i slučajno došao do ovoj tjednog odjeljka Tore, Behukosai.

U svom komentaru na prvi redak odjeljka, hasidski majstor raspravlja o prividnoj gramatičkoj manjkavosti u blagoslovima koje svakodnevno recitiramo.

"Blagoslovljen si Ti, Gospode, B-že naš," kažemo, "Koji nas je posvetio Svojim zapovijedima."

Zašto počinjemo blagoslov obraćajući se B-gu u drugom licu, "Blagoslovljen si Ti," a zatim ga završavamo obraćajući Mu se u trećem licu, "Koji nas je posvetio Svojim zapovijedima."?

Paradoks

Na početku nečijeg duhovnog putovanja, piše sveti autor, kada prvi put otkrivате B-ga u svom životu,



(nastavak s 32. stranice) **Rabbi YY Jacobson Oprostite se sa svojom starom percepcijom B-ga**

Vječni se čini vrlo blizu. U tom posebnom trenutku ponovnog otkrivanja, osjećate da "imate B-ga," da shvaćate Njegovu dubinu, Njegovu istinu, Njegovu milost. Vi i B-g ste poput prijatelja. Njemu plačeš, smiješ se s Njim, ranjiv si pred Njim. Poput nekoga tko se ponovno susreo s najboljim prijateljem kojeg nije vidio mnogo godina, izjavljuješ: "B-že! Nevjerojatan si." "Blagoslovljen si Ti."

Ali kako se nastavljaš penjati ljestvama duhovne senzibilnosti, otkrivaš ponor između sebe i beskonačnosti. To nije znak udaljenosti, nego bliskosti. Kada postaneš blizak istini, možeš početi osjećati koliko si daleko od istine.

Dublji odnos s B-gom omogućuje ti da osjetiš prazninu i udaljenost. Ta praznina postaje utroba u kojoj se može roditi novi odnos.

Daleko ali blizu

Ovo je stanje duha kojem se prorok Izaija obraća kada kaže: "Mir, mir onome tko je daleko i blizu, i ja ću ga izliječiti." (Izaija 57:19). Kako netko može biti istovremeno "daleko i blizu"?

Hasidski majstor Rabbi Elimelech odgovara da Izaija govori o Židovu koji osjeća da je daleko, ali zapravo je blizu. Sama činjenica da netko osjeća svoju udaljenost znak je da je blizu. Kad bi doista bio udaljen, zapravo bi se osjećao blizu!

Kada prvi Židov Abraham vodi svog sina Izaka na *akedu* (vezivanje Izaka) na vrh svete gore Morija u Jeruzalemu, Tora nam govori da "trećeg dana, Abraham podiže oči svoje i ugleda mjesto izdaleka." (Knjiga Postanka 22:4). Abraham reče svojim slugama: "Vi ostanite ovdje s magarcem, a ja i dječak poći

ćemo onamo, poklonit ćemo se i onda se vratiti k vama." (Knjiga Postanka 22:5)

Zašto je Abraham poveo svoje sluge sa sobom ako ih je ionako namjeravao tamo ostaviti? Jer jedino je Abraham "podigao oči i ugledao mjesto izdaleka." Jedino je Abraham shvatio koliko je još uvijek udaljen od Božanske gore. Njegovi sluge, s druge strane, zapravo su mislili da je mjesto blizu. U tom trenutku, Abraham je postao svjestan ogromnog oceana koji dijeli njegovo duhovno stanje od njihovog; znao je da još nisu spremni pratiti ga na njegovom putovanju prema B-gu.

Tako izgleda paradoks duhovnog procesa čovjeka. Što se više približavaš, to se više moraš udaljiti. Upravo tom Židovu, koji gaji duboku poniznost i frustraciju, B-g je poslao Svoje obećanje: "Izliječit ću onoga tko je daleko i blizu." ■

Rabbi Chanan Morrison, Rav Kook Torah:

Dan Jeruzalema: Dva glasnika

Prorok Izaija koristio je metaforu dvojice glasnika, Vjesnika Ciona i Vjesnika Jeruzalema, koji zajedno navješćuju skoro izbavljenje Izraela:

"Vjesniče Ciona, uspi se na visoku goru! Vjesniče Jeruzalema, podigni snažno svoj glas, ne boji se!" (Izaija 40:9)

Tko su ta dva glasnika? Zašto je jednom zapovjedbano da se popne na goru, dok je drugom glasniku naređeno da podigne svoj glas?

Cion i Jeruzalem

Prvo moramo analizirati razliku između imena "Cion" i "Jeruzalem".

"Cion" predstavlja naše nacionalne težnje za autonomijom i neovisnošću, dok "Jeruzalem" simbolizira naše uzvišene vizije svetosti i duhovne veličine. Vjesnik Ciona nije nitko

drugi doli Cionistički pokret, koji zahtijeva obnovu neovisnosti i suvereniteta za Židovski narod u njegovoj vlastitoj zemlji. Taj poziv se jasno čuje diljem svijeta; nema potrebe dodatno podizati glas.

Međutim, svjetovni cionizam se bavi samo našim legitimnim pravima na samoupravu. Njegove težnje su iste kao i težnje svih drugih naroda.

Vjesnik Jeruzalema, s druge strane, govori o našem povratku svetosti, kako bismo ispunili svoju nacionalnu sudbinu kao "kraljevstvo svećenika i sveti narod" (Izlazak 19:6). Taj glasnik izbavljenja poziva na obnovu Jeruzalema, našeg svetog grada, i Svetog Hrama. Za razliku od Vjesnika Ciona, on stoji na "visokoj gori" - njegova vizija dolazi s visoke i uzvišene pozicije. Ali njegov glas

je slab i njegov se zahtjev ne čuje jasno. Vjesnik Jeruzalema kao da se boji preglasno podići svoj glas.

Prorok je našao manu kod oba glasnika. Prekorio je Vjesnika Ciona: Zašto stojiš dolje, zajedno sa svim ostalim narodima? Zašto govoriš samo o uobičajenim ciljevima ne-židovskih naroda? "Uspi se na visoku goru!" Govori u Ime B-žje, u ime svete zadaće Izraela, u ime proročkih vizija izbavljenja za židovski narod i cijelo čovječanstvo.

Prorok se zatim okrenuo Vjesniku Jeruzalema: Ti koji pozivaš na povratak u grad svetosti, govoriš s pravog mjesta, pozivajući na naše uzvišene ideale. Ali tvoj se glas ne čuje. Trebaš učiti od Vjesnika Ciona i "Podigni glas svoj snagom, ne boji se!" ■

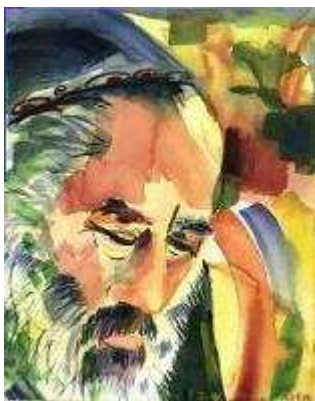


Rabbi Shlomo Carlebach:

Reb Nahman o radosti

(nastavak iz prošlog broja)

Kad si nasmijan jer si ispunjen radošću pa uputiš nekome pogled, on ti na taj pogled uzvrat. Kad plačeš, on ti ne može istinski uzvratiti pogled. Možeš se nasmiješiti kad si oči u oči s nekime, ali ne možeš plakati oči u oči s drugim. Znamo da je ovaj svijet malo zrcalo Neba, no iako može biti lijepo kad plačeš, B-g se ipak osjeća malo nelagodno zbog toga. Možete plakati "bivajući", ili možete plakati "nepostojeći", s takvom mrtvom vrstom tuge. Ako netko kaže: "Stvarno te toliko volim, i želim ti biti najveći prijatelj," i plače dok to govori, to može otvoriti vaše srce na tisuću načina. Ali ako netko plače, "Bila sam u kozmetičkom salonu, šmrc, šmrc, i oni su me prevarili, šmrc šmrc, a platila sam pet dolara za to", što onda osjećate? Da li biste rekli da je to lijepo suočenje?



Kažete dobro, dobro, potapšete ju po leđima i okrenete pogled. Postoji vrlo velika razlika između plakanja pred nekim i plakanja zbog nečega. Ako plačem pred B-gom, to je najsvetija stvar. Možda On plače sa mnom. Ako plačem zbog nečega, govorim li to B-gu da tako nije dobro. U svakom slučaju, najvažnija

stvar koju morate znati je da ako vi sjajite ovdje dolje, i B-g sja. Ako ste vi, ovdje dolje, nasmijani, B-g vam uzvraća smjeh odozgo. Događa se nešto vrlo sveto između vas i B-ga. Suze otvaraju vrata, ali radost ruši zidove!

Riječ tuga je zaista loš prijevod. Riječ *acvut* (vrsta mrtve tuge) zapravo znači isključiti se, izolirati se. Postoje dvije vrste tuge. Postoji *marrut*, koji je gorčina, a to je živa tuga, i postoji *acvut*, koji je mrtva tuga. Gorčina kaže: "Da sam barem uspio bolje postupiti. Nisam to napravio kako treba. *Gevalt!* (strašno). Zašto to nisam napravio bolje?"

Suze otvaraju vrata, ali radost ruši zidove!

Bez žaljenja, ja samo znam da nisam dovoljno dobro postupio. To je živa tuga, jer kad iz nje iziđem, ja želim činiti bolje. Baal Šem Tov kaže da možete vrlo lako razlikovati *marrut* i *acvut*. Ako ugledaš drugu osobu nakon što si plakao, voliš li ju ili mrziš? Ako plačeš živom vrstom plača onda ti se nakon njega svaka osoba čini lijepom. "Ja nisam tako dobar, ali on/ona je tako lijep/a." Ako imaš mrtvu vrstu tuge, onda ti sve djeluje ružno. Ponekad zaplačeš i pogledaš kroz prozor pa kažeš: "Oh, ta odvratna stvorenja idu ulicom." S takvom vrstom tuge ni B-g ti ne može uputiti pogled.

Ako želite znati imate li živu vrstu tuge ili mrtvu vrstu tuge, ovo je test. U mrtvoj vrsti tuge, duboko u sebi,



pomišljaš: "Stvarno mislim da B-g ne postoji, da je sve ovo laž." Čak i ako se to dogodi samo na djelić sekunde, u tom trenutku stvarno si dosega dno mrtve tuge. Stoga Reb Nahman upozorava da se treba držati što je dalje moguće od mrtve tuge.

Postoji duboka vrsta tuge koja dolazi od stvari koje je B-g izazvao. Mi smo navikli da uvijek brzo izgovaramo molitve. Sveti Trisker Magid bio je toliko realan da u vrijeme *Slih* jednom nije išao moliti. *Slih* su posebne molitve za subotnju večer prije Roš Hašane. Neki su ga hasidi pitali zašto nije išao, a on je odgovorio, "na početku *Slih* kažemo *lkha Hašem hacedaka* - B-že, ti si u pravu, *v'lanu bošet hapanim* - i mi se stidimo. Ti si u pravu, u svemu što si učinio, a mi se stidimo onoga što smo činili." Te godine su se posvuda događali pogromi. Rekao je: "Ja to jednostavno ne mogu reći, B-že, žao mi je, jednostavno to ne mogu izreći." Svaka riječ koju je on izgovorio bila je istinska, i budući da nije mogao reći da je B-g u pravu,



(nastavak s 34. stranice) **Rabbi Shlomo Carlebach: Reb Nahman o radosti**

nije želio reći ništa.

Ako čovjek želi znati koja je razina njegove radosti, to je vrlo jednostavno. Ako se osjećate kao dio svijeta, to je zato što osjećate B-žje jedinstvo. Dakle, ako hodate okolo i govorite da ste ispunjeni radošću, ali ne podnosite ljude, to nije B-žja radost. Ako vaša radost izvire s visina, onda vas ona ne čini glupima. Neki ljudi misle, "Danas sam tako dobro raspoložen, moram ispričati neki prosti vic." Pokazujete li time koliko vas je duboko ganula radost? Izvukla je na vidjelo sve smeće koje ste nakupljali posljednjih nekoliko godina? Onda to nije radost o kojoj govorimo. Sa što višeg mjesta ona dolazi, to dublje ona dopire. Kako znate koliko duboko dopire radost? Ako vas ona navede da skočite na noge i zaplešete, onda je dosegla do vaših stopala. Reb Nahmah uvijek govori o maštovisti. On kaže da ako ste tužni, to nije zato što imate tužnu maštu, vaša mašta nije nešto zbiljsko. Maštanje je let, a ako ste tužni postali ste toliko teški da ne možete poletjeti. Mogli biste si zamisliti da letite, ali čak je i to nemoguće ako je vaša tuga preteška. Ako ste ispunjeni radošću onda vi

stvarno imate krila i možete letjeti.

Što znači biti sretan s onime što radite? Ako ste voljni biti rođeni, i ostati na ovom svijetu samo zbog te jedne jedine stvari, to se zove biti sretan s tom stvari. Ako možete biti na tom stupnju da za svaku *micvu* (dobro djelo) koju činite pomislite, "da sam bio rođen samo zato da stavim *tfillin* ovog jednog jutra, bilo bi dovoljno, da sam rođen samo zbog ovog Šabosa, bilo bi dovoljno", to se zove radost. B-g je trgovac koji prodaje Šabos. Ako se pokaže da je dobro sklapati posao s vama, On će vam ponuditi i drugi posao.

Postoji ono što se naziva *emet*, istina, i postoji ono što se naziva *emuna*, vjerovanje. Prava radost je spoj istine i vjerovanja. Ako unutar mene i *emet* i *emuna* snažno djeluju, ako vjerujem u ono što znam, i znam što vjerujem, onda sam ispunjen radošću. Ako moj rad izvire iz istine i vjere, *emeta* i *emune*, onda se on naziva svetom radošću. U protivnom ga se naziva poganskom radošću.

Najveća radost na svijetu je kada je čovjek uistinu svoj vlastiti sudac. Ako čovjek može promatrati samo-ga sebe, znati što je učinio, što mora

poboljšati, to znači da je stvarno u kontaktu sa samim sobom. Mi većinu vremena proživljavamo vršeci stvari, a onda u novinama pročita-mo da smo ih učinili. Ako vam se nešto dogodi, a vaš najbolji prijatelj to sazna od nekog drugog, on se naljuti. Možete li si zamisliti koliko li je ljuta vaša duša što svojoj vlastitoj duši nikada niste rekli što radite?

Ponekad šetate i odjednom ste toliko sretni, a ne znate zašto. U tom trenutku na Nebu je izrečeno da ćete nešto dobiti, no možda to bude i za stotinu godina. Vaša duša je čula za taj dar i bila je sretna.

Radost je najjači vitamin, jer radost vas čini snažnima na milijun načina, fizički, mentalno i duhovno. Postoje razne vrste snage, a najviši stupanj snage koji je čovjeku potreban za život u svijetu je radost.

Ako vas netko nešto upita, a vi mu date pravi savjet, to vas ispunjava radošću.

Ako iznenada postanete neobjašnjivo sretni, to bi moglo biti zato što se negdje na svijetu rodila jedna vrlo sveta duša.

Kada pričate priče o svetim ljudima, i kažete drugim ljudima da na svijetu ima svetih ljudi, to vas ispunjava radošću.

Na kraju Reb Nahman kaže: "Želim da znate da je sve što sam vam ovdje rekao zapravo besmisleno, jer kako vam narediti da budete sretni? To prepušteno svakome ponaosob, ali ja vas preklinjem, budite sretni."■

Prevela Tamar Buchwald





Rabbi Shaul Youdkevitch, Live Kabbalah:

Tjedni Zohar: BEHAR – BEHUKOTAJ

Naša se *paraša* bavi s dvije teme: *šemita* - sedmom godinom ciklusa od sedam godina tijekom koje zemljište u Izraelu mora ležati neobrađeno, a dugovi se poništavaju i *jovel* - jubilej - pedeseta godina koja dolazi nakon sedam ciklusa *šemita* (svaki ciklus je 7 godina) i pored pravila *šemita* Tora također ukazuje da se svaki čovjek treba vratiti u zemlju svojih predaka.

Paraša počinje s riječima "reče G-s pod Mojsiju na Sinajskom brdu ...", a nakon toga Tora opisuje gore navedene upute. Ovaj uvod postavlja vrlo poznato pitanje: koja je veza između *šemita* i brda Sinaj? To je zato što znamo da su svi biblijski zakoni dani na brdu Sinaj; zašto se brdo Sinaj spominje ovdje, a ne na drugom mjestima? Zašto sa *šemita*?

Još je jedan praktičan problem koji ti propisi stvaraju - ako poljoprivrednik ne obrađuje zemlju godinu dana (*šmita*) ili dvije godine (*jubilej*, 49-a i 50-a svakog ciklusa) što će ljudi jesti? Na ovo pitanje Tora odgovara: "Ja ću vam poslati takav blagoslov u šestoj godini da će zemlja dati dovoljno za tri godine". Znači, Tora očekuje od nas da imamo potpunu vjeru da ne moramo skupljati tijekom šest godina, nego čekati šestu godinu koja će osigurati sljedeće tri godine.

Zohar ukazuje da *šemita* (שמיטה) ima korijen *š.m.t* (ש.מ.ט) što znači ispuštiti (לשמוט), otpustiti. Pouka koju možemo naučiti je da moramo shvatiti da, ako smo povezani s određenom stvari - tijelom, kućom, odnosima, bogatstvom, stvarima, itd, to ne znači da je posjedujemo i moramo znati kako sebe odvojiti od njih.

Prema mudrosti kabale sve je u svemiru počelo iz svjetlosti Stvoritelja, što je beskrajna energija ljubavi i dijeljenja. Budući da svjetlost dijeli beskrajno, mora biti nešto što će biti u mogućnosti primiti to blaženstvo, pa je zato stvorena "posuda", što znači, beskrajne duše koje žele primiti. Suština te Svjetlosti koja nas ispunjava je načinila da mi također želimo biti kreatori. Zbog toga nismo mogli zadržati tu Svjetlost i morali smo stvoriti *cimcum*, stezanje, što je dovelo do stvaranja svijeta koji poznamo. Ovdje, na ovom svijetu, naša je uloga da budemo kreatori i time zaradimo Svjetlo Stvaranja.

U sirovom stanju, Stvoriteljevo svjetlo se zove "*Or dehojma*" - Svjetlost mudrosti, a da bi ga otkrili tre-

bamo "*or* (svjetlo) *dehasadim*", Svjetlost dobrote iz ljubavi, koja se otkriva kad se odupremo našim nagonima i podijelimo s drugima. Među onim željama kojima se moramo oduprijeti su one želje koje nas navode da se držimo predmeta ili ljudi i deklariramo ih kao "to je naše". Jedini ispravan način da se odupremo našim željama je da ih pretvorimo u dijeljenje s drugima. U trenutku kad se prestanemo držati za nešto, kad pobijedimo svoj nagon (*šemita*), i prevladamo strah od gubitka, vjerujući i znajući da to nije bilo naše od samog početka, onda uspijevamo stvoriti "*Or dehasadim*" - svjetlo dobrote iz ljubavi. Uz takvu vrstu vjere u svom životu, možemo postati vođe, a ne biti vođeni. Učimo otpustiti kako bismo stvorili dobro i privukli ga u svoje živote, povezali se sa snagom vječnog života, silom gore Sinaj, u tome je veza *šemita* i gore Sinaj.

To je također razlog zašto se naša *paraša* uvijek čita sredinom razdoblja od 50 dana brojenja *omera* - u razdoblju od sedam tjedana koje završava na Šavuot, objavom na gori Sinaj i našim povezivanjem s vječnim životom.

Naša *paraša* završava knjigu Levitski zakonik, i uglavnom opisuje što će se dogoditi "Ako slijedite moje uredbе i pažljivo uzaslušati moje zapovijedi..." i što će se dogoditi ako to ne činimo. Što se tiče tih dviju mogućnosti, Tora koristi izraz koji se ponavlja. S jedne strane: "Pokazat ću vam naklonost (וּפְנִיתִי אֵלֵיכֶם) i učiniti vas plodnima i uvećati vaš broj ...", a, s druge strane: "Postavit ću lice svoje protiv vas (וַתִּתֵּן פָּנֶיךָ כַּעֲבֹרָה) tako da će vas poraziti neprijatelji vaši; oni koji te mrze vladati će nad tobom..." Komentatori pitaju kako ista riječ može opisati dvije oprečne situacije. Nadalje, prema kabali Stvoritelj je beskrajno svjetlo, ljubav, radost, dijeljenje i samo dobro, pa kako to da će nam se dogoditi toliko loših stvari ako se ne držimo njegovih propisa?!

Zohar objašnjava da je objektivna stvarnost, stvarnost beskrajne ljubavi, dijeljenja i obilja. Međutim, naša subjektivna stvarnost tumači naša iskustva prema našoj osobnoj priči, našoj biti i našoj osobnoj strukturi, i to je razlog zašto svatko od nas doživljava stvarnost na drugačiji način, iako postoji samo jedna stvar-



nost koja je beskonačna ljubav.

Na kraju dijela koji izgleda kao strašna prokletstva Tora nagovještava "Ipak, unatoč tome, kada će biti u zemlji svojih neprijatelja, neću ih odbaciti ili prezreti ih tako da ih potpuno uništim ...". Kada netko mrzi drugoga on prema njemu osjeća gađenje. Imamo potrebu da se opravdavamo zašto mrzimo svog bližnjeg. U našoj *paraši*, kada Stvoritelj kaže ove riječi On govori o svojim voljenima, o nama. Stvaranje ima dvije strane: mušku - to je strana koja daje i dijeli, Stvoritelj. I žensku stranu koja prima, što smo mi, stvorenja iz ove stvarnosti. Stoga bi se ovaj odlomak trebao čitati ovako: "Neću ih odbaciti ili ih prezreti ..." i zašto? "da ih potpuno uništim ..." - na hebrejskom se to piše *lehalotam* לְהַלֹּתָם, iz korijena *h.l.h* koji je također riječ "nevjesta", što znači, jer su moja nevjesta.

Prema modernoj fizici, postoje dvije teorije koje opisuju svjetlo u našoj stvarnosti - teorije čestica i valova. Te su dvije teorije potpuno različite, a znanstvenici su otkrili da sve ovisi o promatraču. Znači, ako ćemo gledati da li se svjetlosni valovi ponašaju poput valova, vidjet ćemo da se ponašaju tako, no ako ćemo gledati ponašaju li se kao čestice ustanovit ćemo da se i tako ponašaju. Ako to projiciramo na našu stvarnost, vidimo da tu isto sve ovisi o očima promatrača: ako je njegova percepcija odvajanje i podijeljenost on će doživjeti Svjetlo kao čestice ograničene dimenzijama vremena i prostora. Ali ako njegova percepcija nije ograničena on će doživjeti svijet kao val, kao protok, svijet čiji različiti dijelovi postoje istodobno, mada na mnogim mjestima.

"Ja ću se okrenuti na tebe (וַתִּתֵּן פָּנֶיךָ) ..."s jedne strane kao prokletstvo, a s druge kao blagoslov, a mi određujemo kakva će biti naša stvarnost. Nije važno koliko puta smo okrenuli leđa Svjetlu, Njegova ljubav će prema nama i dalje će biti beskonačna. Stvoritelj nikada nije ljut na nas, mi smo ti koji se ljutimo na sebe, i što se više ljutimo ili uzrujavamo mi time samo blokiramo Svjetlo i spriječavamo njegov ulazak. Moramo zapamtiti da smo mi ti koji stvaramo prokletstvo i blagoslov; sve je to u našim rukama.■

Prevela Tamar Buchwald



Biseri hasidske mudrosti

Šabat

Reb Haim iz Zansa redovito je pomagao nekoliko siromašnih ljudi u svom gradu.

Davao je koliko je mogao, ponekad zakidavši sebe i svoju obitelj. Jednoga dana donese neki trgovac na prodaju neobično lijepu puru. Krenuo je ravno rabinovoj kući i ponudio puru rebecin za šabat. Ona ga odbije, mislivši da je cijena suviše visoka, pa trgovac krene prodati puru na tržnici.

Nije prošlo previše vremena, a do rebecin dođe glas kako je jedan od ljudi koje je reb Haim izdašno pomagao kupio baš tu puru. "Evo ti sada tvog siromaha," požali se žena mužu. "Cijena je bila toliko visoka da ja nisam bila voljna platiti, a taj je čovjek bez imalo razmišljanja izbrojao novac i kupio je."

Reb Haim slegnu ramenima i pokuša je umiriti: "Ja tu ne vidim nista loše. To samo znači da i taj čovjek, kao i mi sami, želi dobru puru za šabat. Ja prije nisam o tome razmišljao, no sada kad znam, jednostavno mu moram svaki mjesec davati nešto više novaca nego do sada." ■

Ljubav, jedna od najčešće upotrebljivanih riječi, ostaje zagonetka. Možda je o ljubavi napisano više nego o bilo kojoj drugoj temi, pa ipak ona ostaje neshvatljiva. Mi znamo da je ljubav sastavni dio ljudskog života, da bez nje nema blagostanja, ipak ne postoji siguran način da ju pronađemo. Pa što je onda ljubav?

Ljubav je jedinstvena, najpotrebnija komponenta ljudskog života. Ona je istovremeno davanje i primanje; ona nam dozvoljava da doživimo drugu osobu i dozvoljava toj osobi da doživi nas. Ljubav je izvor i osnova svakog ljudskog odnosa. Da bismo živjeli ispunjen život, moramo naučiti više o ljubavi i kako je uvesti u naše živote.

U prvom nam se trenutku može učiniti da u životu trebamo ljubav poput jela i pića, poput disanja i spavanja. Mi znamo da ljubav ispunjava našu potrebu da se netko o nama brine, našu potrebu za intimom. Zato često tragamo za njom na potpuno narcisoidan način – mi tražimo nekoga tko će nas voljeti zato što je nama to potrebno; mi želimo voljeti nekoga zato da bismo bili zadovoljni sami sa sobom.

Ali ako je ljubav samo još jedna potreba, poput hrane i vode, zašto je toliko neshvatljiva? Zašto je za toliko ljudi nedokučiva? Pa i onda kada je pronađemo, to se ne dogodi tako lako; ona uvijek dolazi uz bol i frustraciju. Mi možemo biti uspješni neko vrijeme, ali kad ljubav nestane, ostane nepodnošljiva bol.

To su prepreke na koje nailazimo onda kada ljubav smatramo samo jednom od tjelesnih potreba. Da, mi trebamo ljubav baš kao što trebamo hranu i vodu, ali postoji i razlika. Hrana i voda su elementi zemlje koji održavaju naša fizička tijela, dok je ljubav jezik B-ga koji hrani našu dušu. ■

~ R. Menachem Mendel Schneerson

Čitavog svog života

nisam nikada zažalio
što sam govorio istinu. ■

~ R. Menahem Mendel iz Kocka



Bisere sakupio i preveo Nenad Vasiljević



Alan Morinis

Program musara



Red – Seder

Vanjski nered može biti odraz unutarnjeg rasula

Prvo neka čovjek postavi svoju kuću, potom svoj grad, a potom svijet. (Rabbi Israel Salanter)

Duševna osobina "reda" (na hebrejskom: *seder*) jasno i konkretno utjevljuje učenje musara koje nas potiče da se držimo srednjeg puta. Kada je reda premalo, rezultat je kaos. S druge pak strane, suviše reda dovodi do opsesivnosti i krutosti. Ono najbolje u vezi reda nalazi se između ove dvije krajnosti.

Knjiga Brojeva započinje nalogom da se prebroji određeni segment Židovskog naroda. Odmah nakon prebrajanja, Židovima je naloženo da organiziraju svoj tabor u pustinji. Tora precizira: "A narod Izraela će postaviti svoje šatore, svaki čovjek u svom konačistu, svaki čovjek kod svoje zastave, po svim njihovim konačistima" (2,2). Tora se ovdje dosta potrudila da nam kaže kako se ljudi nisu utaborili gdje god im se prohtjelo. U taboru je morao postojati red.

Ovaj odjeljak Tore, sa svojim predodžbama o dobro organiziranom taboru uvelike je nadahnuo učitelje musara. Oni su iz ovog primjera iz-



vukli pouku da je red praktična potreba, čak i više od toga: on je duhovna vrijednost koja proizlazi iz riječi B-žje.

Ovo odražava isticanje reda na koje nailazimo u široj Židovskoj tradiciji. Naziv za red – *seder* – izravno se pojavljuje u nazivu koji nosi večernji ritualni obrok na Pesah, Seder. Iz njega je također izveden i naziv za molitvenik, *sidur*. Zbog toga što se sve stvoreno vlada po načelima reda, za njih se kaže da su *mesudar* – vladaju se po redu – pa je stoga i Tora, koja je shema svijeta, također *mesudar*.

Svakome tko je pokušao organizirati neku skupinu ljudi poznato je da je razborito napraviti reda. Dozvoliti da se stvari događaju nasumično vodi u kaos i povećava rizik od nastanka sukoba i gubitka. Koliko li je vremena i energije utrošeno na stvari koji nastaju iz nereda? Koliko li je odnosa stavljeno na kušnju ili čak uništeno zbog nedovoljnog pridavanja pažnje redu?

Ali još je važniji unutarnji red (ili nered) koji čini šablonu našeg izvanjskog života. Zamislite si kaos, u kojem stvari dolijeću sa svih strana, sa hrpama smeća, nerazumljivim razmišljanjem i glasnim metežom. Tko bi bio u stanju čuti krhki glas istine koji šapuće u tom tornadu? I suprotno od toga, ali podjednako onesposobljavajuće, kada je red doveden do krajnje nefleksibilnosti – kako ćete se promijeniti ako je vaš način života postao tako nesavitan? I kaos i opsesivna krutost, kao krajnosti na suprotnim stranama spektra, predstavljaju smetnju.

Biserna niska

Kada pogledamo musarska učenja o redu, nalazimo da su ona često vrlo praktična. Rabi Eliyahu Dessler, koji je proizašao iz čuvene musarske ješive u a Kelmu, navodi tri razloga zbog kojih trebamo stvari dovesti u red:

- Red je dobar jer spoznaja da su stvari dobro organizirane pruža osjećaj sigurnosti da je sve pod kontrolom.
- Red vam pomaže da pronađete stvari onda kada su vam potrebne i štedi vam vrijeme koje biste potrošili tražeći ih.
- Neke će stvari funkcionirati samo onda ako su ispravno posložene, poput stroja koji zahtijeva da svaki njegov djelić bude u ispravnom i



(nastavak s 38. stranice) **Alan Morinis Program musara**

funkcionalnom stanju – a često i posložen određenim redoslijedom – kako bi mogao valjano funkcionirati.

Baš lijepo i pametno, ali musar nije služavka TV voditeljice i spisateljice Marthe Stewart (za koju, usput budi rečeno, kažu da je rekla "Život je previše složen da u njemu ne bi bilo reda"). U duševnoj osobini *sedera* mora biti više toga što treba razumjeti i cijiniti od same njene praktične strane, ma koliko ona bila važna.

To što ugledni učitelj musara poput Rabbi Desslera tako nedvojbeno naglašava praktičnu dimenziju reda otkriva nam nešto o prirodi musarskog razmišljanja. Nas se ne navodi da tražimo duhovnost koja je izdignuta od ovoga svijeta, već upravo suprotno. Potiče nas se da tražimo duhovnost unutar ovoga svijeta. Iz te perspektive, red koji nastojite stvoriti na svom radnom stolu, u svom autu, svojoj odjeći, svojim ra-

čunima, svojim alatom, svojim posuđem i tako dalje, nije samo dobro rukovođenje. To je duhovni čin. Ništa manje od toga.

Rabi Shlomo Wolbe kaže u ime Altera iz Kelma da se *seder* može usporediti s kopčom na bisernoj ogrlici. Biseri su ono što čini ogrlicu, ali bez kopče, biseri bi se rasuli i ostala bi samo prazna traka. Jed-

**Od nas se ne traži
duhovnost koja je
iznad ovoga svijeta,
već upravo suprotno:
potiče nas se da
tražimo duhovnost
unutar ovoga svijeta**

nako tako, čovjek u sebi posjeduje mnoge snage, intelekt, karakterne osobine i kvalitete – no bez *sedera*, sve će se te vrline raspršiti, i ostat ćete bez svega.

Alter iz Kelma na Toru je gledao kao da se ona u cijelosti zasniva na principima reda. Napokon, samo jedan trenutak razdvaja šabat od radnoga dana. Pomak za vlas čini razliku između košer i neodgovarajućeg klanja. Mala količina vode može učiniti *mikve* nepodesnima. I tako dalje.

U Kelmu se glavčina pažnje musarske prakse usmjeravala na izobrazbu unutarnjih stavova, pa se tako smatralo kako je izvanjski nered odraz unutarnjeg rasula. Kod osobe čije su stvari u neredu vjerojatno su i misli zbrkane. Ako ne pazi na čistoću svog doma, ona će vjerojatno biti sklona jednako ležerno pristupiti i čistoći svoga duha. Priča koja se često ponavlja je da je Alter iz Kelma jednom otišao posjetiti svog sina, koji je tada učio u jednoj dosta udaljenoj ješivi. Prva stvar koju je otac učinio bilo je da posjeti mladićevu sobu. Pri pregledu našao je da su mladićeve stvari uredno posložene. Već iz toga mogao je zaključiti da njegovom sinu u ješivi dobro ide. Tek tada je otišao vidjeti sina.

Nasljednik i zet Altera iz Kelma, Rabi Tzvi Hirsch Broide, bio je klasičan primjer pažnje prema redu koja je bila karakteristična za Kelm. Njegov dnevni raspored bio je posložen vojničkom pedantnošću, i govorilo se da se moglo sat podešavati prema tome kada je Rabi Broide dolazio i odlazio.■

(nastavak u sljedećem broju)





Iz domaćeg tiska

Porast antisemitizma u Europi: "Židovi skrivaju svoje simbole i mijenjaju imena"

Index, 9.5.2025.

ANTISEMITSKI incidenti dramatično su porasli u Njemačkoj i drugim zemljama dok Europa obilježava 80. obljetnicu završetka Drugog svjetskog rata. Prema izvješću koje je u srijedu objavila američka organizacija Antidefamacijska liga (ADL), nasilni antisemitski incidenti porasli su u sedam zemalja s najvećim židovskim zajednicama izvan Izraela.

U skupinu tih zemalja, poznatu i kao J7, spadaju Njemačka, Francuska, Ujedinjeno Kraljevstvo, Kanada, Sjedinjene Američke Države, Australija i Argentina. Objava izvješća poklapa se s obilježavanjem 80. obljetnice završetka Drugog svjetskog rata. Radna skupina J7, osnovana u srpnju 2023. godine, upozorava na sve intenzivnije napade na židovske zajednice, osobito nakon Hamasova napada na izraelske pogrančne zajednice 7. listopada 2023.

Izvješće navodi da su napadi na židovske škole, sinagoge, poslovne prostore i pojedince značajno porasli, u nekim su kategorijama 2023. udvostručili u usporedbi s prethodnom godinom. U Njemačkoj su antisemitski incidenti porasli za 75 % od 2021. do 2023. godine, u Francuskoj za 185 %, a u Ujedinjenom Kraljevstvu za 82 %.

Svjedočimo normalizaciji antisemitizma u društvima

Međunarodna predsjednica ADL-a Marina Rosenberg kaže da se ljudi suočavaju s uznemiravanjem samo zato što su Židovi te da "mnogi Židovi diljem svijeta skrivaju svoje židovske simbole". Ona navodi da neki Židovi idu toliko daleko da čak mijenjaju svoja imena kako bi zvučala manje židovski u raznim javnim aplikacijama i skrivaju simbole poput Davidove zvijezde.

Antisemitizam u Njemačkoj nastavlja rasti u obje političke krajnosti. Povećano je nasilje potaknuto retorikom stranke Alternativa za Njemačku (AfD), ali bilježe se i napadi od strane muslimana, pa čak i iz središta društva, među onima koji podržavaju slobodu za Palestinu.

"Kontinuirani uspon AfD-a predstavlja veliki izazov. AfD pruža okruženje u kojem cvjeta antisemitsko djelovanje. AfD njeguje bliske veze s krugovima desničarskih ekstremista, za koje djeluje kao političko krilo u parlamentu. Također predstavlja prijetnju židovskom vjerskom životu", navodi se u izvješću.

Počinitelji napada nisu ograničeni samo na krajnju desnicu ili krajnju ljevicu. "Svjedočimo normalizaciji antisemitizma u

društvima kroz cijeli politički spektar. Dakle, to nije samo problem krajnje desnice ili krajnje ljevice, niti samo islamista ili džihadista - prisutan je u cijelom društvu. I zbog toga je potreban pristup cijelom društvu, ne samo ovdje u Njemačkoj, već i širom svijeta", izjavila je Rosenberg za Euronews.

Ono što počinje sa Židovima nikada ne završava sa Židovima

Prošle su godine studenti diljem Europe sudjelovali u pro-palestinskim prosvjedima na sveučilištima, koji su u nekim slučajevima rezultirali nasiljem i uhićenjima studenata. U jednom slučaju, trojici studenata iz EU-a prijetilo je protjerivanje iz Njemačke nakon prosvjeda u zgradi sveučilišta u Berlinu. Zgrada je teško oštećena, a zaposlenicima sveučilišta navodno su upućene prijetnje.

Rosenberg kaže da civilno društvo i sveučilišta moraju učiniti više u borbi protiv antisemitizma: "Prijetnja antisemitizma nije usmjerena samo protiv Židova. Ona je prijetnja cijelom društvu. U suprotnosti je s bilo kakvim demokratskim vrijednostima u koje naša liberalna društva vjeruju. Ono što počinje sa Židovima nikada ne završava sa Židovima. I to znamo ovdje u Njemačkoj, znamo u Europi i znamo širom svijeta".

Napadi nisu ograničeni samo na uznemiravanje i vandalizam, već uključuju i fizičko nasilje. Izvješće J7 navodi da policijska statistika bilježi 3200 kaznenih djela motiviranih antisemitizmom u Njemačkoj između 1. siječnja 2024. i 7. listopada 2024.

To bi bio pad u odnosu na isto razdoblje 2023. godine, no izvješće također navodi da je zabilježeno gotovo 3000 antisemitskih incidenata samo između 7. listopada 2023. i kraja 2023. U prvoj polovici 2024. godine već je zabilježeno 1383 antisemitska incidenta, više nego u bilo kojoj prethodnoj godini. Među tim incidentima, njih 21 odnosilo se na židovska spomen-obilježja.

"Kada netko šuti dok gleda kako se Židove maltretira na ulici, mora shvatiti ne samo da je moralno obavezan nešto poduzeti, već i da bi mogao biti sljedeći. Bilo da se radi o imigrantima, ženama, LGBTQ+ osobama i drugima - kada liberalna društva ne uspijevaju zaštititi svoje manjine, ne uspijevaju zaštititi vlastite demokratske vrijednosti", rekla je Rosenberg za Euronews. ■

Izrael priprema neviđeni napad na Hamas, Palestinci moraju napustiti cijelo područje

Hercegovina.info, 19.5.2025.

Izraelske obrambene snage (IDF) izdale su novo upozorenje Palestincima, u kojem navode da moraju napustiti cijelo područje grada Khan Younis.

Prema navodima izraelske vojske, stanovnici trebaju napustiti svoje domove zbog, kako je istaknuto, priprema za „neviđeni napad“ na to područje.

Naredba o evakuaciji, koja obuhvaća cijeli Khan Younis, kao i predgrađa Bani Suheila i Abasan, predstavlja prvu veliku naredbu o evakuaciji otkako je IDF pokrenuo proširenu ofenzivu u Pojasu Gaze. Izraelski dužnosnici navode da planiraju preuzeti kontrolu nad cijelim područjem kako bi uništili Hamas.

„IDF će pokrenuti neviđeni napad kako bi uništilo Hamasove kapacitete na ovom području“, izjavio je glasnogovornik vojske, pukovnik Avichay Adraee.

Dodao je kako se cijelo područje Khan Younis sada smatra opasnom borbenom zonom.

Civilima, kojih je vjerojatno na desetke tisuća, savjetuje se da se kreću prema zapadu, u po-



dručje Mawasi, smješteno uz obalu. ■

Španjolski premijer: 'Izbacite Izrael s Eurovizije, kao što ste i Rusiju! Ne trebaju nam dvostruki standardi'

Jutarnji list, 19.5.2025.

Pedro Sánchez traži da se Izrael isključi iz svih međunarodnih kulturnih događaja

Španjolski premijer Pedro Sánchez pozvao je u ponedjeljak da se Izrael isključi iz međunarodnih kulturnih događaja poput natjecanja za pjesmu Eurovizije zbog vojne kampanje u

Gazi, baš kao što je Rusiji to zabranjeno nakon invazije na Ukrajinu.

"Ne možemo dopustiti dvostruke standarde, čak ni u kulturi", rekao je Sánchez, socijalist i dugogodišnji kritičar izraelske politike na okupiranom palestinskom teritoriju.

"Vjerujem da nitko nije bio šokiran prije tri godine kada je

Rusija isključena iz međunarodnih natjecanja poput Izborna za pjesmu Eurovizije nakon što je napala Ukrajinu. Stoga ni Izrael ne bi trebao sudjelovati", rekao je.

Sánchez je pozvao umjetnike da se zauzmu za vrijednosti poput demokracije i mira, kritizirajući one koji brane "bljutav i šutljiv kulturni sektor".

Izraelsko ministarstvo vanjskih poslova nije odmah odgovorilo na Reutersov zahtjev za komentar Sanchezovih izjava.

Izbor za pjesmu Eurovizije, koji naglašava svoju političku neutralnost, ponovno se suočio s kontroverzama tijekom finala u Švicarskoj, gdje je pobijedio austrijski pjevač JJ, a Izraelka Yuval Raphael osvojila najviše glasova publike. ■